

บทความวิจัย

แนวคิดเรื่องครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ กรณีศึกษาภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง Shoplifters

โดย

นางสาว บุษกร บุรณะไธสง

รหัสนักศึกษา 05600700

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลายปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของอักษรศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อหัวข้อบทความวิจัย	แนวคิดเรื่องครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ กรณีศึกษาภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง Shoplifters
ชื่อ-นามสกุลนักศึกษา	นางสาว บุษกร บุรณะไธสง
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
สาขาวิชาเอก	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา	2563

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวญี่ปุ่นเกี่ยวกับความหมายของการเป็นครอบครัว ความเป็นสามีภรรยาและความเป็นพ่อแม่ ผ่านภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters (2018) ของฮิโรคาซึ โคเรเอดะ โดยวิเคราะห์จากเนื้อหาที่นำเสนอในภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวเป็นหลัก

ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นครอบครัว ความเป็นสามีภรรยาและความเป็นพ่อแม่ นั้น ถูกนิยามขึ้นตามบรรทัดฐานความคิดของคนในสังคม ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามบริบท โดยรัฐสามารถนำนิยามเหล่านั้นมาเป็นข้อสนับสนุนในการเข้าแทรกแซงความสัมพันธ์ของแต่ละครอบครัวและจัดระเบียบความสัมพันธ์ดังกล่าวเพื่อให้ง่ายต่อการปกครองได้ตามต้องการ ภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters ได้ตั้งคำถามต่อค่านิยมของครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ โดยทำให้เห็นว่า การเป็นครอบครัว รวมทั้งการเป็นพ่อแม่และสามีภรรยาในสังคมสมัยใหม่นั้น มีความหมายที่ไม่แน่นอน พร้อมทั้งตั้งคำถามว่าอะไรคือปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดความหมายความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ระหว่าง (1) ความสัมพันธ์ทางใจ เช่น การดูแล ใส่ใจ มอบความรัก ความอบอุ่นและความเข้าใจระหว่างสมาชิก หรือ (2) ความสัมพันธ์ทางสายเลือดอย่างที่รัฐหล่อหลอมปลูกฝังให้คนในสังคมคล้อยตามและยึดถือสืบต่อกันมา ภาพยนตร์เรื่องนี้ชี้ว่า ความสัมพันธ์ทางสายเลือดไม่สามารถรับประกันคุณภาพชีวิตและจิตใจของสมาชิกในครอบครัวได้ แต่การมอบความรัก ความอบอุ่น ใส่ใจต่อความรู้สึกของกันและกัน สามารถทำให้สมาชิกในครอบครัวมีพื้นฐานจิตใจที่ดี นำมาซึ่งความสามารถในการแยกแยะผิดชอบชั่วดีและกลายเป็นประชากรที่มีคุณภาพในอนาคตได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดเรื่องครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ กรณีศึกษาภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง Shoplifters สำเร็จได้ด้วยความสามารถของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน อาจารย์ที่ปรึกษาบทความวิจัยที่คอยดูแลเอาใจใส่ ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการคิด ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขให้แก่ผู้ศึกษาวิจัย ตั้งแต่เริ่มดำเนินการทำบทความวิจัย จนกระทั่งบทความวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ศึกษารัฐสำนักในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอบพระคุณอาจารย์ภาคปรัชญาทุกท่าน สำหรับความกรุณาให้ความรู้ การชี้แนะแนวทางต่าง ๆ รวมทั้งคำอธิบายรายละเอียดที่เอื้อต่อการทำบทความวิจัยเล่มนี้

ขอบคุณผู้กำกับภาพยนตร์ ฮิโรคาซึ โคเรเอดะ ที่ได้สร้างภาพยนตร์ที่ดี มีเนื้อหาสะท้อนสภาพวิถีชีวิต ความคิดความอ่านของคนในสังคม และแฝงแนวคิดผ่านการตั้งคำถามผ่านเนื้อเรื่องออกมาได้น่าสนใจและยังความประทับใจแก่ผู้ศึกษาวิจัยเป็นอย่างมาก

ขอบคุณทุกคนในครอบครัว สำหรับกำลังใจ การให้คำปรึกษาที่ดี และคอยสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน

ขอบคุณญาติ และเพื่อน ๆ ทุกคน สำหรับกำลังใจ การให้คำปรึกษาที่ดี คอยรับฟังปัญหา รวมถึงช่วยตรวจสอบความผิดพลาดในบทความวิจัยเล่มนี้ จนทำให้ผู้ศึกษาวิจัยสามารถปรับปรุงแก้ไขบทความวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอบคุณตัวเองที่ตั้งใจค้นคว้าและศึกษาข้อมูลอย่างหนัก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่เป็นที่น่าพอใจที่สุดเท่าที่ความรู้ความสามารถในตอนนี้จะพึงกระทำได้

หากพบความผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาวิจัยขอกราบอภัยมา ณ ที่นี้ และหวังว่าบทความวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์ไม่มากนักต่อผู้ที่สนใจศึกษาในประเด็นเหล่านี้หรือประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

บุษกร บุรณะไอสถ

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.4 วิธีการศึกษา.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
บทที่ 2 แนวคิดเรื่องครอบครัวของชาวเอเชียตะวันออก.....	8
2.1 ความเป็นครอบครัว.....	8
2.2 บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในครอบครัว.....	9
2.2.1 ความเป็นพ่อแม่.....	9
2.2.2 ความเป็นสามีภรรยา.....	9
2.3 แนวคิดเรื่องครอบครัวของชาวเอเชียตะวันออก.....	10
2.3.1 แนวคิดของชาวญี่ปุ่น.....	10
2.3.2 แนวคิดของชาวเกาหลีใต้.....	11
2.3.3 แนวคิดของชาวจีน.....	12
2.4 สรุปแนวคิดว่าด้วยครอบครัว.....	13
บทที่ 3 การวิพากษ์ครอบครัวในภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters.....	14
3.1 เรื่องย่อ.....	14
3.2 วิพากษ์ประเด็นด้านความเป็นครอบครัว.....	15
3.3 วิพากษ์ประเด็นด้านความเป็นสามีภรรยา.....	21
3.4 วิพากษ์ประเด็นด้านความเป็นพ่อแม่.....	22
3.5 วิพากษ์ความเป็นครอบครัวในภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters ในบริบทของสังคมสมัยใหม่.....	23
3.6 บทบาทของรัฐต่อครอบครัวในสังคมสมัยใหม่.....	26
บทที่ 4 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	28
บรรณานุกรม.....	30
ประวัติผู้วิจัย.....	32

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัว คือสถาบันทางสังคมอันดับแรกของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในบรรดาสถาบันทางสังคมทั้งหมด อันประกอบไปด้วยสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยสถาบันครอบครัวนั้น มีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อมนุษย์ทุกคน นับตั้งแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต เป็นแหล่งบ่มเพาะเลี้ยงดูประชากรรุ่นใหม่ มอบความรัก ความรู้และความอบอุ่นให้ เพื่อที่ประชากรเหล่านั้นจะเติบโตไปเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพและร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาประเทศของตนต่อไปได้

มนุษย์มีรูปแบบความคิดและวิถีการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันมากมายหลายรูปแบบ นิยามคำว่า ‘ครอบครัว’ ของแต่ละคนนั้นจึงย่อมมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไป เช่น นิยามที่กล่าวว่า ครอบครัวหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพัน พึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายและทางโลหิต (คณะอนุกรรมการด้านครอบครัวในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ พ.ศ. 2537) หรือนิยามที่กล่าวว่า ครอบครัวหมายถึงกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน อาจไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดหรือการแต่งงาน แต่ตกลงที่จะอยู่ร่วมกันและดูแลกันไปตลอด (Christie – Seely J. ใน Working with the family in primary care. : A systems approach to health and illness, 1984) ต่างก็มีความขัดแย้งซึ่งกันและกันที่เห็นได้ชัดอยู่ประการหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้ผู้ทำวิจัยเกิดความสนใจในประเด็นนี้ขึ้นมาและตั้งข้อสงสัยว่า แท้จริงแล้วครอบครัวจำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือไม่

โดยในปัจจุบันด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เราสามารถพบเห็นรูปแบบของครอบครัวที่มีความหลากหลายได้มากขึ้นกว่าในอดีต แต่เดิมที่ครอบครัวเดี่ยวมักประกอบด้วยพ่อ แม่และลูก หรือครอบครัวขยายที่มีครอบครัวทางฝั่งของสามีหรือภรรยามาร่วมอาศัยอยู่ด้วย ในปัจจุบันกลับมีทั้งครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวแห่งกลางที่มีเพียงรุ่นปู่ย่าตายายอยู่ร่วมกับรุ่นหลานของตน ครอบครัวที่รับบุตรบุญธรรมมาเลี้ยง ครอบครัวที่มีเด็กเกิดจากการอุ้มบุญหรือแม้แต่ครอบครัวของเพศทางเลือกก็เริ่มมีปรากฏให้เห็นมากขึ้น คนในสังคมจึงเริ่มให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวพร้อมออกมาตั้งคำถามว่า “ครอบครัวที่สมบูรณ์แท้จริงแล้วต้องเป็นอย่างไรกันแน่” หากสมาชิกในครอบครัวมีการเกื้อกูลดูแลซึ่งกันและกัน ให้ความรักความเอาใจใส่ต่อกันเป็นอย่างดีแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างสายเลือดจะยังคงเป็นสิ่งจำเป็นอยู่หรือไม่ ยกตัวอย่างในกรณีของครอบครัวที่มีเด็กเกิดจากการอุ้มบุญระหว่างผู้หญิงที่ให้กำเนิดตนมากับผู้หญิงที่เลี้ยงดูตั้งแต่เด็กจนเติบโตใหญ่ ใครกันที่เด็กควรจะเรียกว่าแม่ หรือในกรณีของคู่รักเพศทางเลือกที่รับบุตรบุญธรรมมาเลี้ยง เมื่อมีพ่อสองคนหรือแม่สองคน ไม่ใช่พ่อและแม่ตามแบบฉบับครอบครัวส่วนใหญ่ เราจะยังเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่าเป็นครอบครัวได้หรือไม่ นิยามความหมายที่แท้จริงของครอบครัวคืออะไร และความเป็นพ่อเป็นแม่ในนั้นถูกจำกัดอยู่เพียงเรื่องของสายเลือดจริงหรือไม่

เมื่อสังคมเริ่มให้การสนใจ สื่อหลากหลายประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ นวนิยาย รายการโทรทัศน์ ละคร มิวสิควีดีโอและภาพยนตร์ ต่างก็เริ่มตีแผ่มุมมองแนวความคิดเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้มากขึ้น ซึ่งเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่มีให้พบเห็นอยู่ภายในสังคมจริง ๆ เพื่อสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง ให้ผู้ชมได้ร่วมกันตระหนักและหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง Shoplifters ที่มีประเด็นหลักของเรื่องคือการตั้งคำถามเกี่ยวกับความเป็นครอบครัวโดยถึงแม้ว่าภาพยนตร์ดังกล่าวจะมีการสอดแทรกประเด็นที่มีความจริงจังและละเอียดอ่อนอยู่หลายประเด็น แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีการนำเสนอให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ชมสามารถเข้าใจและเข้าถึงประเด็นที่ผู้สร้างต้องการสื่อออกมาได้โดยง่าย ส่งผลให้กลุ่มผู้ชมมีช่วงวัยตั้งแต่เด็กมัธยมไปจนถึงคนสูงอายุและสามารถทำรายได้ไปถึงราว 3.5 พันล้านเยนในระยะเวลาเพียงหนึ่งเดือน นอกจากนี้ภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters ยังเป็นภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่องเดียวในรอบ 20 ปี ที่คว้ารางวัลสูงสุดของเทศกาลภาพยนตร์ที่ใหญ่ที่สุดในโลกอย่างเมืองคานส์มาได้สำเร็จอีกด้วย

Shoplifters คือภาพยนตร์ดราม่าครอบครัวของผู้กำกับ ฮิโรคาซึ โคเรเอดะ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวชีวิตที่ยากไร้และมีสุขทุกข์เคล้าปนของคน 6 คน ซึ่งมาจับกลุ่มรวมตัวเป็น “ครอบครัว” โดยปราศจาก “ความสัมพันธ์ทางสายเลือด” ซึ่งครอบครัวนี้มีสมาชิกที่อายุไล่ที่สุดเป็นหญิงชรา (ฮัตสึเอะ) ผู้โดดเดี่ยว ซึ่งมีภูมิลำเนาที่ชีวิตคู่ที่ซบเซาและไม่สมบูรณ์แบบ เธอได้รับเงินบำนาญผู้สูงอายุจากรัฐ และเงินก้อนนั้นก็กลายเป็นรายได้หลักคอยจุนเจือ “สมาชิกครอบครัว” อีกห้ารายที่เหลือ อันประกอบไปด้วยคู่สามีภรรยาที่ไม่มีบุตรร่วมกัน ฝ่ายภรรยา (โนบุโยะ) เป็นพนักงานในกิจการร้านซักรีดซึ่งมีพฤติกรรมขโมยทรัพย์สินเล็ก ๆ น้อย ๆ ของลูกค้าอยู่เป็นนิจ ส่วนฝ่ายสามี (โอบามุ) มีอาชีพเป็นกรรมกรก่อสร้างและมีรายได้เสริมจากการลักเล็กขโมยน้อยตามร้านค้า โดยมีผู้ช่วยเป็นเด็กชายวัยใกล้แตกหนุ่ม (โชตะ) ที่ทั้งคู่รับมาเลี้ยงตั้งแต่เด็ก เด็กชายคนนี้ได้เข้ารับการศึกษาระบบ ทว่าได้รับการฝึกฝนจากชายวัยกลางคนผู้ปรารถนาจะเป็น “พ่อ” ของ “ครอบครัว” จนกลายเป็นมือไม้สำคัญในการขโมยสิ่งของตามร้านค้าเพื่อมาจุนเจือครอบครัวที่ยากไร้ ถัดมาเป็นเด็กสาววัยรุ่นหน้าตาดี (อากิ) ที่มีรายได้จากการเป็นพนักงานในสถานบันเทิง คอยบริการให้ความเพลิดเพลินแก่ชายหนุ่มที่แวะเวียนมาไม่ซ้ำหน้า ส่วนสมาชิกคนสุดท้ายคือ เด็กหญิง (ยูริ) วัยประมาณ 5 ขวบ ซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านที่ขาดความอบอุ่นและใช้ความรุนแรง ซึ่งถูกพบโดยโอบามุกับโชตะ ในระหว่างที่พวกเขากำลังเดินกลับบ้าน เดิมทีโนบุโยะอยากให้โอบามุพาเด็กหญิงกลับไปหาครอบครัวที่แท้จริง ทว่าเมื่อได้รับรู้ว่าครอบครัวของเด็กหญิงไม่ได้มีความอบอุ่นมอบให้เธอเลย สองสามีภรรยาจึงเปลี่ยนใจและรับยูริมาดูแลไว้เสียเอง นับแต่นั้นมายูริจึงกลายเป็นสมาชิกอีกคนหนึ่งของครอบครัวนี้ในที่สุด

ภาพยนตร์ดังกล่าวได้นำเสนอแง่มุมที่หลากหลายเกี่ยวกับครอบครัวได้อย่างน่าสนใจ เช่น การอยู่ร่วมกันของคนที่ไม่ได้มีสายเลือดเดียวกันแต่กลับเรียกตัวเองว่าเป็นครอบครัว โดยพึ่งพาอาศัยกันทั้งด้านที่พัก ด้านการเงิน อาหารการกิน รวมทั้งความใส่ใจดูแลซึ่งกันและกัน ซึ่งชวนให้ตั้งคำถามว่าสมาชิกในครอบครัวทั้ง 6 คนนั้น อยู่ร่วมกันเพราะมีความเห็นอกเห็นใจ ห่วงใยกันและมีความสัมพันธ์แบบนามธรรมที่เรียกว่า “สายใย” อยู่ร่วมกันจริงหรือไม่ หรือแท้จริงแล้วพวกเขาอยู่ร่วมกันเพียงเพราะต้องการแสวงหาประโยชน์จากอีกฝ่ายกันแน่ และการที่โอบามุกับโนบุโยะรับเด็กชายหญิงที่ไม่ใช่เลือดเนื้อเชื้อไขของตนมาเลี้ยงดู จะทำให้พวกเขาถูกเรียกว่าเป็นพ่อเป็นแม่คน

ขึ้นมาได้หรือไม่ กลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่าครอบครัวนั้นควรจะผูกพันกันด้วยอะไร รวมทั้งแท้จริงแล้วนิยามความเป็นพ่อแม่เป็นแม่นั้นคือสิ่งใดกันแน่

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการวิพากษ์ว่าด้วยประเด็นครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ ผ่านภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง Shoplifters ว่าแท้จริงแล้วความเป็นครอบครัวที่ภาพยนตร์เรื่องนี้ต้องการจะสื่อ นั้นหมายถึงกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในรูปแบบใด ต้องผูกพันกันด้วยสิ่งใดจึงจะเรียกได้ว่าเป็นครอบครัว รวมทั้งหาคำตอบในประเด็นของความเป็นพ่อแม่ไปได้อย่างไรบุคคลแบบไหนจึงจะสมควรถูกเรียกว่าเป็นพ่อคนหรือแม่คน การจะเป็นพ่อแม่ได้นั้นต้องมีเงื่อนไขด้านความสัมพันธ์ทางสายเลือดมาเกี่ยวข้องด้วยเสมอไปหรือไม่ หรือความหมายของคำว่าครอบครัวและการเป็นพ่อแม่เป็นแม่นั้นจะมีสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากนี้ที่สำคัญยิ่งกว่าสายเลือดอยู่

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวญี่ปุ่นเกี่ยวกับความหมายของการเป็นครอบครัว ความเป็นสามีภรรยาและความเป็นพ่อแม่ ผ่านภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters (2018) ของฮิโรคาสุ โคเรเอดะ

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับครอบครัวของชาวญี่ปุ่นที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters (2018) ของฮิโรคาสุ โคเรเอดะ เท่านั้น

1.4 วิธีการศึกษา

1.4.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ใช้ข้อมูลรายละเอียดจากภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง Shoplifters (2018) ของฮิโรคาสุ โคเรเอดะ เช่น สถานะภาพความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตของตัวละคร ความเป็นครอบครัวของตัวละครในเรื่อง การสั่งสอนเลี้ยงดูเด็กในเรื่อง และใช้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดความเป็นครอบครัว บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว จากหนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์รวมทั้งสื่อออนไลน์เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวของชาวญี่ปุ่น

1.4.2 วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดความเป็นครอบครัว ความเป็นพ่อแม่ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งนิยามความเป็นครอบครัวของชาวญี่ปุ่นและรายละเอียดของตัวละครในเรื่องภาพยนตร์ เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในภาพยนตร์

1.4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

หนังสือ รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ และข้อมูลประกอบอื่น ๆ จากสื่อออนไลน์

1.4.4 เทคนิคการวิเคราะห์

การวิเคราะห์เชิงบรรยาย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการเป็นครอบครัว ความเป็นสามีภรรยาและความเป็นพ่อแม่ ผ่านมุมมองของภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters (2018) ของฮิโรคาซึ โคเรเอดะ

1.6 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วริศรา มีภาษณี (2563) กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ออนไลน์ความว่า สิ่งที่ใหญ่กว่าความเป็นครอบครัวหรือความเป็นพ่อแม่ลูก คือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เพราะครอบครัวที่หลากหลายเกิดขึ้นมากในสังคมโลก ซึ่งไม่อาจใช้โครงสร้างเชิงอำนาจแบบเดิม หรือความหมายแบบเดิมของครอบครัวเข้าไปนิยามได้ ครอบครัวไม่ได้หมายถึงพ่อแม่และลูก เรามีครอบครัวของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่พ่อแม่ต้องทำงานและมีเด็ก ๆ อยู่กับปู่ย่า ครอบครัวที่มีลูกบ้านำอาหารทำหน้าที่ดูแลหลาน มีครอบครัวของพ่อแม่เพศเดียวกัน และอื่น ๆ อีกมากมาย เราควรจะมีที่ทางของความสัมพันธ์ให้กว้างไกลไปกว่าแค่บทบาทในครอบครัว แต่เป็นบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

Audi Anderson (2563) เขียนบทความออนไลน์เกี่ยวกับความเป็นครอบครัวความว่า แนวคิดความเป็นครอบครัวสามารถตีความได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่พ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ให้ชีวิต ไปจนถึงพี่น้อง ปู่ย่าตายาย ป้า ลุงและอื่น ๆ แม้กระทั่งเพื่อนสนิท ผู้คนที่สร้างแรงบันดาลใจให้คุณกลายเป็นคนที่ดีขึ้นหรือคนที่เป็นห่วงเป็นใยอยู่เสมอว่าคุณประสบพบเจอเรื่องอะไรในชีวิตบ้าง

แนวคิดความเป็นครอบครัวในแบบดั้งเดิมที่กล่าวว่าครอบครัวคือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดร่วมกัน ไม่สามารถนำมาใช้ในปัจจุบันได้อีกต่อไป เพราะสายเลือดอาจทำให้คุณมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน แต่ไม่ได้หมายความว่า คุณจะถูกมองเป็นครอบครัวของกันและกัน เนื่องจากความเป็นครอบครัวไม่ได้หมายถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดเสมอไป แต่หมายถึงบุคคลที่ยอมรับตัวตนในแบบที่คุณเป็น คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำในยามที่คุณต้องการและรักคุณอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งเป็นสิ่งที่บางครั้งเครือญาติของคุณไม่สามารถมอบให้กับคุณได้

Jeremy Nobel (2562) เขียนบทความเกี่ยวกับครอบครัวที่เลือกเอง ความว่า ครอบครัวที่เราเลือกเองนั้นเป็นสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ปราศจากความเกี่ยวข้องทางชีววิทยา ไม่ว่าจะได้รับการยินยอมทางกฎหมายหรือไม่ โดยถูกเลือกขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์ในการสนับสนุนและมอบความรักให้ซึ่งกันและกัน บุคคลที่คุณเลือกให้เข้ามาเป็นครอบครัวอาจเป็นได้ทั้งกลุ่มเพื่อนหรือคนรัก ซึ่งส่งผลให้คุณมีสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่ดีกว่าครอบครัวที่คุณถูกเลี้ยงดูมา และสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยสร้างรากฐานเพื่อสนับสนุนการเติบโตของคุณต่อไปในอนาคตได้ โดยโครงสร้างของความสัมพันธ์รูปแบบนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านแนวความคิดของครอบครัว

แบบดั้งเดิมที่ว่า “ครอบครัวเป็นสิ่งที่เราได้รับและต้องยอมรับ” ซึ่งสมาชิกในครอบครัวที่เราเลือกเองนั้นประกอบไปด้วยบุคคลที่เราแบ่งปันความสัมพันธ์หรือประสบการณ์ร่วมกัน รวมถึงอาจอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมหรือสังคมการเมืองเดียวกัน ซึ่งจุดร่วมที่มีร่วมกันเหล่านี้ก็นำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งความสนับสนุนและบรรยากาศในครอบครัวที่สามารถผลักดันให้คุณมีกำลังใจในการใช้ชีวิตได้ดียิ่งกว่าครอบครัวที่คุณได้รับมาตั้งแต่เกิด

ทว่ากลุ่มคนที่คุณรักเหล่านี้ไม่ใช่วิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางจิตใจกับครอบครัวทางชีววิทยาของคุณเสมอไป บางคนอาจพบว่าการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่เขาเลือกให้เป็นครอบครัวไปพร้อมกับการพยายามรักษาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวทางชีววิทยาของตนไปด้วยเป็นเรื่องยากลำบาก พวกเขาอาจรู้สึกผิดในการพยายามรักษาทั้งสองอย่างเอาไว้ ในขณะที่สมาชิกครอบครัวทางชีววิทยาของพวกเขาเป็นกังวลว่าเหตุใดญาติของพวกเขาจึงเลือกที่จะใช้เวลาร่วมกับคนกลุ่มอื่นและอาจก่อให้เกิดความรู้สึกผิดหวังและอับอายตามมาได้ สิ่งที่คุณสมควรทำเพื่อแก้ไขปัญหานี้คือการจัดการกับความคาดหวังที่มีต่อตัวคุณเอง และเปลี่ยนความสัมพันธ์ที่มีต่อครอบครัวที่คุณเลือกเป็นแรงผลักดันหรือกำลังใจที่ทำให้คุณสามารถใช้เวลาแก้ไขปรับปรุงความสัมพันธ์ที่มีต่อครอบครัวทางชีววิทยาของคุณได้

สิ่งสำคัญในการเจริญเติบโตของมนุษย์คือการเลือกสภาพแวดล้อมที่ดีซึ่งเอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งครอบครัวที่เราเลือกเองถือเป็นหนึ่งในการแก้ไขปัญหานี้ทางหนึ่ง เมื่ออยู่ท่ามกลางกลุ่มบุคคลที่มีความเข้าใจ เห็นใจและพร้อมสนับสนุน มอบความรักให้แก่เรา การเผชิญหน้ากับปัญหาในชีวิตก็อาจบรรเทาทุเลาความโหดร้ายลงได้บ้าง ซึ่งในจำนวนปัญหาชีวิตทั้งหมดนั้นอาจรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณกับครอบครัวทางชีววิทยาของคุณที่อาจจะได้รับการแก้ไขอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามทุกความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นหรือแก้ไขให้ดีขึ้นได้นั้นล้วนต้องใช้เวลาทั้งสิ้น เมื่อใช้เวลา ความอดทนและความเข้าใจต่อการพัฒนาในทุก ๆ ความสัมพันธ์มากพอ ท้ายที่สุดจะเกิดผลลัพธ์ที่คุ้มค่าตามมาอย่างแน่นอน

นินฮูธา ศรีโพบูลย์ (2538) กล่าวถึงสิทธิในการเลี้ยงดูเด็กเอาไว้ว่า การเป็นผู้ให้กำเนิด ซึ่งหมายถึงบิดามารดาทางชีววิทยานั้นไม่ได้เป็นเงื่อนไขจำเป็นว่าต้องเป็นผู้มีสิทธิในการเลี้ยงดูเด็กเสมอไป เพราะการเลี้ยงดูเด็กควรคำนึงถึงว่าเด็กเป็นผู้มีสิทธิในตนเอง การจะตัดสินได้ว่าใครสมควรได้รับสิทธิในการเลี้ยงดูเด็กไปต้องพิจารณาจากความสามารถที่ว่าฝ่ายใดสามารถเลี้ยงดูรวมทั้งปกป้องสิทธิของเด็กได้ดีกว่ากัน

การอ้างสิทธิความเป็นบิดามารดาทางชีววิทยานั้นมาจากการอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของไข่และเชื้ออสุจิที่ให้กำเนิดเด็ก ทำให้มองดูเหมือนว่าสิทธิของบิดามารดานั้นเป็นสิทธิในทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้ในกรณีของการอ้างสิทธิเลี้ยงดูเด็กได้ เพราะตามความหมายสิทธิในการเป็นเจ้าของย่อมมีนัยว่าบิดามารดาสามารถปฏิบัติและมีอำนาจควบคุมเหนือบุตรได้อย่างเด็ดขาด ซึ่งในความเป็นจริงไม่สามารถกระทำเช่นนั้นได้เพราะการกระทำบางอย่างถือเป็นการละเมิดสิทธิของเด็กและผิดศีลธรรม เช่น การทำร้ายร่างกาย เป็นต้น ทิศนะเช่นนี้จึงทำให้ไม่สามารถเปรียบสิทธิบิดามารดากับความเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ เพราะเด็กไม่ใช่สิ่งของ แต่มีสิทธิและคุณค่าในตัวเอง ทว่าเนื่องจากความจำเป็นทางชีววิทยาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียุคคลดูแลในช่วงแรก ขณะที่เด็กยัง

ไม่สามารถปกป้องสิทธิของตนเองได้ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูต้องทำหน้าที่ปกป้องสิ่งเหล่านี้ด้วย และโดยทั่วไปเราถือว่าบิดามารดาอยู่ในฐานะที่ดีที่สุดในการทำหน้าที่นี้มากกว่าบุคคลอื่น ๆ

แต่จากที่กล่าวไปในข้างต้นแล้วว่า ผู้ที่จะได้รับสิทธิในการเลี้ยงดูไม่จำเป็นต้องเป็นบิดามารดาทางชีวภาพเสมอไป เพราะสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาเป็นหลักในการตัดสินคือใครจะทำหน้าที่เลี้ยงดูและปกป้องสิทธิของเด็กได้ดีที่สุด โดยการพิจารณาเช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลิกภาพ อุปนิสัยใจคอ วุฒิภาวะทางจิตใจและอารมณ์ การประกอบอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจมาร่วมพิจารณาด้วย แต่ที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือ ใครจะเป็นผู้ให้ความรักความอบอุ่นทางจิตใจต่อเด็กได้ดีที่สุด เนื่องจากผลประโยชน์ทางด้านจิตใจมีความสำคัญยิ่งกว่าผลประโยชน์ทางร่างกาย เพราะมนุษย์มีความแตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ๆ ที่ไม่ได้ต้องการเพียงปัจจัยในการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่เรามีความรู้สึกนึกคิด มีความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจ และต้องการชีวิตที่มีความสุข ความไว้วางใจที่บุตรมีต่อบิดามารดาจึงถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกว่าความมั่นคงทางฐานะ

Cameron Fenton (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องใครนับว่าเป็นผู้ปกครองเพื่อจุดประสงค์ทางภาวะผูกพันทางพันธุกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำอธิบายดั้งเดิมของครอบครัวสามารถสร้างปัญหาให้กับทฤษฎีภาวะผูกพันทางพันธุกรรมได้และเพื่อยืนยันว่าการเป็นผู้ปกครองถูกกำหนดโดยบทบาทในการดูแลและเลี้ยงดูเด็กไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์ทางชีวภาพ นอกจากนี้ยังได้ทำการนำเสนอครอบครัวทางเลือกอีกสามรูปแบบคือ ครอบครัวอุปถัมภ์ การตั้งครรภ์แทนและครอบครัวขยาย โดยผลสรุปของการศึกษากล่าวว่าแนวคิดเรื่องความเป็นผู้ปกครองไม่ควรถูกจำกัดอยู่เพียงแค่ลักษณะทางชีววิทยา แต่ควรมองไปถึงบทบาทหน้าที่ที่กระทำต่อเด็กด้วย โดยผู้วิจัยมีมุมมองว่าผู้ปกครองของเด็กคือบุคคลที่ดูแลความต้องการของเด็กและให้ความสนใจในระยะยาวต่อพัฒนาการของเด็ก และตัวเด็กสามารถที่จะมีผู้ปกครองได้มากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คนก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีเพียงพ่อแม่ทางสายเลือดแค่ 2 คน หากยึดถือแนวคิดดั้งเดิมที่กล่าวว่าผู้ปกครองคือผู้ใหญ่ 2 คนที่ต้องมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดโดยตรงกับเด็ก ครอบครัวทางเลือกเช่น ครอบครัวอุปถัมภ์ที่อาจมีเพียงพ่อคนเดียว มีแม่คนเดียว มีพ่อสองคนหรือมีแม่สองคน(ในกรณีคู่รักร่วมเพศ) ผู้ที่ดูแลเด็กก็อาจไม่ถูกนับเป็นผู้ปกครองของเด็ก

อำพรรัตน์ พงษ์พรม (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและแนวคิดของการรับบุตรบุญธรรม เพื่อศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมและเพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหา ได้ผลสรุปว่าเนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำพาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป หากคนในครอบครัวรักใคร่สามัคคีกัน ย่อมมีโอกาสที่จะสร้างบุคคลที่มีคุณภาพให้แก่สังคมมากกว่าครอบครัวที่แตกแยก บิดามารดาไม่สนใจดูแลทอดทิ้งบุตรของตนปล่อยให้บุตรเป็นเด็กขาดความเอาใจใส่ และหาทางออกด้วยการกระทำในทางที่ไม่ถูกต้องหรือผิดกฎหมาย การปฏิบัติต่อเด็กให้ถูกทางเสียแต่เริ่มต้นด้วยความรวดเร็วย่อมเป็นแนวทางที่เด็กจะใช้ชีวิตที่ดี มีคุณภาพต่อไป การปฏิบัติต่อเด็กจึงไม่อาจนำความเกี่ยวข้องทางสายเลือดเพียงอย่างเดียวมาพิจารณาว่าบิดามารดาโดยกำเนิดสมควรจะต้อง

เป็นผู้เลี้ยงดูเด็ก แต่ควรพิจารณาต่อไปด้วยว่าบิดามารดาโดยกำเนิดนั้น สามารถให้ความรัก ความอบอุ่น และสามารถรักษาสถานะครอบครัวไว้ได้โดยไม่แตกแยกหรือไม่

ไมเคิล เจ. แซนเดล (2552: 123-136) ได้กล่าวเกี่ยวกับความเป็นแม่เอาไว้ในหนังสือเรื่องความยุติธรรม ความว่า เป้าประสงค์ของการตั้งครรรภ์คือการสร้างความผูกพันระหว่างแม่และเด็ก สัญญาอุ้มบุญซึ่งเรียกร้องไม่ให้นำมารดาสร้างความผูกพันเช่นนี้เป็นการลดคุณค่าของการเป็นมนุษย์ (ผืนธรรมชาติ) ทำให้มารดาหันเหออกจากเป้าประสงค์สำคัญ เป็นการแทนที่ “ค่านิยมของพ่อแม่” ด้วย “ค่านิยมของการผลิตเชิงพาณิชย์”

แต่เดิมที่การอุ้มบุญมีข้อถกเถียงระหว่างตัวบทกฎหมายกับศีลธรรม เนื่องมาจากการที่ผู้ต้องการทำสัญญาอุ้มบุญจะต้องซื้อไข่พร้อมมดลูกเป็นแพ็คเกจเดียวกัน การอ้างสิทธิในการเป็นมารดาของทารกจึงมีความยุ่งยากมากขึ้น เพราะครึ่งหนึ่งของพันธุกรรมในตัวเด็กเป็นของบิดา และอีกครึ่งเป็นของหญิงที่รับตั้งครรรภ์ ทว่าเมื่อเกิดเทคโนโลยีปฏิสนธินอกช่องคลอด หรือไอวีเอฟ (In-vitro fertilization) ขึ้นมา ทำให้สามารถแยกระหว่างผู้หญิงที่จะเป็นเจ้าของไข่และผู้หญิงที่จะตั้งครรรภ์ได้อย่างสิ้นเชิง โดยผู้ทำสัญญาสามารถเลือกได้ว่าจะให้ทารกมีพันธุกรรมของใคร (โดยปกติมักจะมาจากผู้หญิงที่ต้องการเป็นมารดา) ส่วนผู้หญิงอีกคนหนึ่งเพียงแค่นำหน้าที่ตั้งครรรภ์เท่านั้น เมื่อคนอุ้มบุญไม่ได้เป็นเจ้าของไข่ แต่เป็นเพียงผู้ให้เช่ามดลูกและอุ้มท้องแทน เด็กที่คลอดออกมาจึงไม่ใช่สายเลือดของเธอ การอ้างสิทธิในตัวเด็กจึงถูกขัดขวางได้ยาก

แต่การอุ้มบุญแบบเช่ามดลูกไม่ได้คลี่คลายปัญหาทางศีลธรรมได้เสียทีเดียว ถึงแม้ว่าผู้หญิงที่ให้เช่ามดลูกจะมีความผูกพันกับตัวเด็กน้อยกว่าผู้หญิงที่เป็นเจ้าของไข่ แต่การแบ่งบทบาทของมารดาออกเป็นสามแพ่ง (แม่บุญธรรม เจ้าของไข่ และผู้ให้เช่ามดลูก) ก็ไม่ได้ตอบคำถามว่าใครมีสิทธิเป็นมารดาเด็กมากกว่ากัน กล่าวคือ เราไม่สามารถพิจารณาความเป็นมารดาได้จากการตั้งครรรภ์หรือเป็นเจ้าของไข่เพียงเท่านั้น แต่ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ ที่ต้องนำมาประมวลประกอบการพิจารณาด้วย

เจมส์ เอ. พาวเวลล์ (2556) ได้กล่าวเกี่ยวกับความเป็นพ่อแม่ไว้ในหนังสือเรื่องจิตวิทยาครอบครัวความว่า เมื่อถูกถามถึงสาเหตุในการมีลูก พ่อแม่ส่วนใหญ่มักให้คำตอบที่สื่อมุมมองว่าลูกเป็นสิ่งที่อยู่ในความครอบครองของตนเองมากกว่าเป็นบุคคล และมักถูกกล่าวถึงราวกับว่ามีตัวตนอยู่เพื่อสนองความต้องการของพ่อแม่เท่านั้น ทว่าการจะเป็นพ่อแม่คนได้แท้จริงแล้วมีเรื่องให้ตระหนักมากกว่านั้น เนื่องจากจุดมุ่งหมายหลักของการมีลูกคือการสอนให้ลูกเติบโตมาเป็นบุคคลที่มีความสุขและปรับตัวต่อสังคมได้ แต่เพียงแคความรักไม่สามารถทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุได้ เพราะนอกจากต้องมอบความรักให้แล้ว พ่อแม่ยังต้องปฏิบัติตามแนวทางพื้นฐานในการเลี้ยงดูลูก เช่น จัดหาอาหาร ที่อยู่อาศัย ให้การศึกษาแก่ลูก ไม่ละเมียดทั้งทางร่างกายและจิตใจหรือปล่อยให้ลูก รวบรวมทั้งยังต้องเข้าใจพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของลูกด้วย เพราะแต่ละช่วงวัยมีข้อจำกัดและปัญหาที่แตกต่างกัน หากพ่อแม่สามารถทำความเข้าใจและเลือกใช้วิธีแก้ปัญหาให้เหมาะสมได้จึงจะส่งผลดีต่อการพัฒนาด้านพฤติกรรม ความคิด และอารมณ์ความรู้สึกของตัวเด็ก

บทที่ 2

แนวคิดเรื่องครอบครัวของชาวเอเชียตะวันออก

2.1 ความเป็นครอบครัว

ครอบครัวคือสถาบันย่อยในสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งมีความผูกพันกันทั้งในทางอารมณ์และจิตใจ โดยส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์ร่วมกันทางกฎหมายหรือทางสายโลหิต หรือในบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากดังกล่าวก็ย่อมได้

ครอบครัวต้องมีการพึ่งพากันในทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยจะมีการสร้างแบบแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายในชีวิตร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยและดูแลกันทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายในกลุ่มสมาชิกของครอบครัวเพื่อเพิ่มความผูกพัน เคารพรักและเอื้ออาทรต่อกัน รวมถึงการให้ความสำคัญของความรู้สึกว่าสมาชิกแต่ละคนมีค่า มีความเกี่ยวข้องกันและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือโดยการให้คำแนะนำปรึกษาได้ ซึ่งประเมินได้จากพฤติกรรม การสื่อความหมาย การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ตัดสินใจและทำกิจกรรมในบรรยากาศที่สงบสุข

นอกจากนี้ยังเป็นเป็นสถาบันของการมีเพศสัมพันธ์ การมีบุตรและการให้สถานภาพแก่ลูกในระบบเครือญาติ ทั้งยังเป็นสถาบันในการผลิตและอบรมสมาชิกใหม่ให้กับสังคม หล่อหลอมสมาชิกใหม่ในครอบครัวให้เกิดการเรียนรู้ รู้จักรัก รู้จักความผูกพัน ความอบอุ่นเอื้ออาทร การแบ่งปันและการให้ ตั้งแต่แรกรู้จนเติบโตใหญ่ผู้ช่วยเรียนรู้ ทั้งยังทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การเป็นคนดีในครอบครัวที่ประเสริฐและเป็นศูนย์รวมในการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการเตรียมความพร้อมให้สมาชิกสามารถออกสู่สังคม และดำเนินบทบาทได้สมบูรณ์ โดยมีครอบครัวและเครือญาติเป็นเครือข่ายสังคมในการสนับสนุน ดูแลให้คำปรึกษา ถ่ายทอดประสบการณ์และภูมิปัญญา ตลอดจนร่วมในปัญหาและหาทางออก

ประเภทของครอบครัวสามารถจำแนกประเภทได้ตามโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยบุคคลที่ใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภรรยา อาจมีหรือไม่มีบุตร พ่อหรือแม่อยู่กับบุตร หรือพี่น้องหรือญาติไม่เกินสองรุ่นใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน
2. ครอบครัวขยาย ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สามรุ่นขึ้นไป หรือครอบครัวเดี่ยวสองครอบครัวขึ้นไปที่มีความผูกพันทางสายโลหิต หรือเกี่ยวดองเป็นเครือญาติ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวดองกัน และอาศัยอยู่ในบ้านหรือบริเวณเดียวกัน

ทั้งนี้ครอบครัวที่แบ่งจำแนกประเภทตามโครงสร้างดังกล่าว อาจมีบางครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะที่มีความต้องการการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนที่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาจากข้อมูลและแนวโน้มของสถานการณ์ของแต่ละครอบครัว สามารถจำแนกครอบครัวตามลักษณะเฉพาะที่มีนัยสำคัญได้ 6 ลักษณะ คือ

1. ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว คือ ครอบครัวที่พ่อหรือแม่ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยลำพัง

2. ครอบครัวข้ามรุ่น คือ ครอบครัวที่มีปู่ ย่า ตา ยาย อยู่กับหลานตามลำพัง
3. ครอบครัวที่ผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันตามลำพัง คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ตั้งแต่สองคนขึ้นไป อยู่ร่วมกันโดยไม่มีสมาชิกช่วงวัยอื่นอาศัยอยู่ด้วย
4. ครอบครัวคู่รักเพศเดียวกัน คือ ครอบครัวที่มีบุคคลเพศเดียวกันใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา
5. ครอบครัวผสม คือ ครอบครัวที่ชายหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีบุตรติดมาและได้สมรสหรืออยู่กินกันฉันสามีภรรยาเป็นครอบครัวใหม่ และบุตรนั้นอาศัยอยู่ด้วยกัน
6. ครอบครัววัยรุ่น คือ ครอบครัวที่ชายและหญิงมีอายุต่ำกว่า 20 ปี ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่เพียงลำพังหรืออาศัยอยู่กับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติอีกด้วย ซึ่งจะจำแนกออกเป็นกลุ่มครัวเรือน ได้แก่
  1. ครัวเรือนคนเดียว คือ ผู้ที่อาศัยอยู่คนเดียว
  2. ครัวเรือนที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ คือ ครัวเรือนที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยไม่มีความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยา ไม่มีความผูกพันทางสายโลหิต และไม่มีความเกี่ยวข้องและเป็นเครือญาติ แต่มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน

2.2 บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในครอบครัว

2.2.1 ความเป็นพ่อแม่

พ่อแม่คือบุคคลที่ให้กำเนิด เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูก โดยมีหน้าที่ให้ความรักความเอาใจใส่ ให้แก่ลูกตั้งแต่แรกเกิด คอยดูแลปกป้องคุ้มครองในขณะที่ลูกยังอยู่ในวัยที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ อุทิศเวลา ให้เพื่อคอยตอบสนองความต้องการพื้นฐานแก่ทารก เป็นแบบอย่างในการประพฤติตัวทางสังคมให้แก่ลูก สร้างความคุ้นเคยต่อลักษณะของเพศตรงข้ามให้แก่ลูก ทั้งพ่อที่เป็นต้นแบบของเพศชายให้แก่ทารกเพศหญิง และแม่ที่เป็นต้นแบบเพศหญิงให้แก่ทารกเพศชาย เมื่อทารกเติบโตมาด้วยความรักความเอาใจใส่ที่ถูกที่ควร มิใช่ในลักษณะของการตามใจจนเกินไป ก็จะกลายเป็นทารกที่มีสุขภาพจิตสมบูรณ์และพร้อมที่จะก้าวไปสู่วัยเด็กด้วยความมั่นคง (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2534: 43-55)

2.2.2 ความเป็นสามีภรรยา

สามีภรรยา คือ บุคคลสองบุคคลที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดในครอบครัว เพราะหากสามีภรรยามีความรัก ความเข้าใจ มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน พยายามปรับตัวเข้าหากัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ตลอดจนร่วมกันรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ย่อมทำให้ครอบครัวมีความสงบสุขราบรื่น ส่งผลให้สมาชิกคนอื่น ๆ ภายในครอบครัวมีความสุขตามไปด้วย (ภัทธา สง่า, 2547)

คู่สามีภรรยาต้องแสดงตัวตนที่แท้จริงของกันและกัน เพื่ออีกฝ่ายหนึ่งจะได้เรียนรู้คุณลักษณะ และนิสัยของอีกฝ่ายหนึ่ง พร้อมทั้งเคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกันปฏิบัติต่อกันด้วยภราดรภาพ เมื่อได้รู้จักตัวจริงของแต่ละบุคคลแล้วก็จะสามารถเรียนรู้ได้ว่าทั้งสองจะสามารถปรับตัวเข้าหากันได้หรือไม่ เพราะความรักเป็นสิ่งชักจูงคนทั้งสองเข้าหากัน แต่การอยู่ร่วมกันนั้นต้องการมากกว่าความรัก นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดใน

ความสัมพันธ์นี้คือความจริงใจ สามีภรรยาต้องมีความจริงใจต่อกัน ช่วยกันแก้ไขปัญหาและไม่ถือคติต่อกัน ควรเคารพนับถือในสิทธิของกันและกัน ให้เกียรติและไม่ละเมิดสิทธิส่วนตัวของแต่ละบุคคลและไม่พุดจาบหลู่กันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

นอกจากนี้การปรับตัวที่สำคัญระหว่างสามีภรรยาอีกอย่างหนึ่งคือ การปรับตัวด้านเพศสัมพันธ์ แม้ว่าคนส่วนใหญ่เมื่อถูกถามถึงความสำคัญของการมีเพศสัมพันธ์กับชีวิตสมรสหรือไม่ คำตอบส่วนใหญ่ที่ได้รับมักจะบอกว่าไม่ใช่ประเด็นสำคัญ ทว่าเมื่อดูจากสาเหตุที่ส่งผลให้สามีภรรยาแยกทางกันจะพบว่าการมีเพศสัมพันธ์มีความสำคัญต่อความสัมพันธ์มากทีเดียว

โดยเหตุที่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนข้างสำคัญในชีวิตสมรสอยู่มากนั้น เป็นเพราะเพศสัมพันธ์ถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความสัมพันธ์รูปแบบสามีภรรยาเป็นอย่างมาก ถ้าปราศจากการมีเพศสัมพันธ์ การสมรสก็จะไม่ใช่การสมรส สามีกก็จะไม่ใช่สามี ภรรยาก็จะไม่ใช่ภรรยา ผู้ชายและผู้หญิงถ้าไม่มีเพศสัมพันธ์ต่อกันก็จะถือเป็นสามีภรรยากันมิได้ ดังข้อหนึ่งในกฎหมายครอบครัวที่ระบุไว้ว่า สามีภรรยาพึงปฏิบัติต่อกันเช่นสามีภรรยา แต่ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิสามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ อีกฝ่ายอาจร้องต่อศาลให้แยกทางเดินกันได้ เพราะถือเป็นการทารุณจิตใจของอีกฝ่ายหนึ่ง (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2534)

2.3 แนวคิดเรื่องครอบครัวของชาวเอเชียตะวันออก

2.3.1 แนวคิดของชาวญี่ปุ่น

“อิเอะ” คือแนวคิดเกี่ยวกับระบบครอบครัวของญี่ปุ่น หมายถึงครอบครัวหลัก ครัวเรือนและครอบครัว ในภาษาไทยคำว่า “ครอบครัว” ได้มีการใช้อย่างแพร่หลายกว่าคำอื่นๆ เช่น ครัวเรือน ครอบครัวหลัก เป็นต้น ในที่นี้จึงขอใช้คำว่าครอบครัวในความหมายเมื่อพูดถึงอิเอะ

ครอบครัวหมายถึงการอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างมีส่วนร่วมและมีการช่วยเหลือกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สถาบันเครือญาติดั้งเดิมที่มีก่อนยุคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นคือ ครอบครัวหลัก (stem family) ซึ่งลูกชายคนโต (หรือลูกสาวคนโตในกรณีที่ไม่มียุวกชาย) จะแต่งงานและอยู่อาศัยกับพ่อแม่เพื่อสืบสายครอบครัวสายตรง (honke) ส่วนลูกชายคนอื่นๆจะแยกครอบครัวไปตั้งครอบครัวของตนเองเป็นครอบครัวสาขา (bunke) ของครอบครัวสายตรง โดยครอบครัวสายตรงและครอบครัวสาขารวมกันจะเป็นโดโซกุ (dozoku) ที่สืบสายตระกูลเดียวกัน มีบรรพบุรุษและใช้นามสกุลร่วมกัน

นักวิชาการญี่ปุ่นชื่อ อารูกุ คิซาเอมอน กล่าวว่าหน้าที่หลักของโดโซกุคือบูชาเทพของครอบครัวให้ความร่วมมือกับทุกอย่างของครอบครัวในชีวิตประจำวัน โดโซกุจะรวมสมาชิกทั้งที่มีและไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดที่อาศัยอยู่ในครอบครัว

ความสำคัญของครอบครัวอยู่ที่ความต่อเนื่อง (Continuity) ของครอบครัว จึงจำเป็นต้องหาผู้มาดูแลครอบครัวให้คงอยู่ต่อไปเรื่อยๆ ผู้ดูแลครอบครัวก็จะเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบครอบครัวและสมาชิกทุกคนในครอบครัว โดยสมาชิกของครอบครัวที่ยังมีชีวิตอยู่อาจประกอบไปด้วยหัวหน้าครอบครัว

ภรรยา พี่น้องร่วมสายโลหิตและที่ไม่ร่วมสายโลหิต ลูกหลาน เครือญาติใกล้ชิด เครือญาติห่างๆ รวมถึงคนที่ไม่ใช่ญาติเลยก็ได้ เช่น คนงานที่อาศัยอยู่ในบ้าน เป็นต้น สมาชิกกลุ่มนี้จะมีความเป็น “สมาชิกภาพ” อยู่ได้ต่อเมื่ออาศัยอยู่ด้วยกันอย่างมีส่วนร่วมและช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจสังคมเท่านั้น ไม่ว่าจะสมาชิกคนไหนจะมีสายเลือดเดียวกันหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ครอบครัวญี่ปุ่นยังเปรียบเสมือนหน่วยทางเศรษฐกิจซึ่งสมาชิกทุกคนจะใช้เงินจากกองเดียวกัน มีทรัพย์สินร่วมกันและร่วมชะตากรรมด้วยกัน หัวหน้าครอบครัวจึงต้องคอยดูแลการใช้จ่าย การควบคุมการใช้จ่าย พยายามให้ครอบครัวอยู่ได้ สร้างชื่อ รวมทั้งสร้างทรัพย์สินให้ครอบครัวด้วย (ยูฟา คลังสุวรรณ, 2539)

2.3.2 แนวคิดของชาวเกาหลีใต้

สังคมของเกาหลีใต้มีทัศนคติหรือค่านิยมดั้งเดิมบางประการที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนานและยังคงหลงเหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน โดยสืบเนื่องมาจากการนับถือคำสอนของลัทธิขงจื้อ ซึ่งในแง่ของความเป็นครอบครัวนั้นลัทธิขงจื้อมีความเชื่อว่าทั้งจักรวาลมีครอบครัวใหญ่อยู่เพียงครอบครัวเดียว ทุกสิ่งมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันและมีความสัมพันธ์ที่ไต่ระดับขั้นสูงต่ำ ชาวเกาหลีใต้ที่ได้รับอิทธิพลสืบต่อมาก็ได้มีการยึดถือกฎ ‘สามกั๊งโอรยุน’ หรือที่เรียกว่าข้อบัญญัติ 5 ประการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ได้แก่

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างสวรรค์กับโลกมนุษย์ และระหว่างชายกับหญิง หรือสามีกับภรรยา
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชาย
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่ชายคนโตและน้องชายคนรองลงมา
- 4) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน
- 5) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง

โดยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวจริง ๆ ถึงสามข้อ และแม้แต่ข้อที่สี่หรือห้าก็อาจตีความได้ว่ามีความเกี่ยวข้องได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งดูจากคำที่ใช้เรียกชาติหรือประเทศคือ ‘คูค-กะ’ หมายถึง ‘ชาติ-ครอบครัว’ และคำเรียกจักรพรรดิคือ ‘คูค-นุ’ ซึ่งหมายถึง ‘ชาติ-บิดา’ มีนัยยะว่าประเทศเกาหลีใต้คือครอบครัวครอบครัวหนึ่งที่มีหัวหน้าครอบครัวคือจักรพรรดิ ส่วนประชาชนในประเทศคือสมาชิกของครอบครัว ประชาชนจึงต้องเคารพและเชื่อฟังผู้นำ เจกเช่นเดียวกับที่สมาชิกต้องเชื่อฟังหัวหน้าครอบครัว เพื่อให้นำมาซึ่งความสงบสุข ความกลมกลืนและการจัดลำดับชั้นทางสังคม (ดำรงค์ สุานดี, 2555)

และด้วยการยึดถือตามหลักคำสอนของลัทธิขงจื้อนี้เอง จึงตามมาด้วยการให้ความสำคัญกับความกตัญญูตเวที กล่าวคือการอาศัยอยู่ร่วมกับบุพการีที่ให้กำเนิดหรือการอุทิศตนเพื่อการเลี้ยงดูบุพการีที่ชราภาพ คือความกตัญญูที่เป็นธรรมเนียมอันดีงามของชาวเกาหลีใต้ที่ต้องยึดถือปฏิบัติ โดยไม่ว่าจะมีการอยู่ร่วมกับบุพการีหรือไม่ สิ่งสำคัญคือต้องคอยดูแลบุพการีให้มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายทั้งทางด้านจิตใจและด้านวัตถุ นอกจากนี้ในสังคมเกาหลีใต้ยังมีแนวคิดที่ว่านอกจากการดูแลความเป็นอยู่ของบุพการีแล้ว การที่บุตรประสบความสำเร็จในชีวิตระดับหนึ่งก็ยิ่งถือเป็นหนึ่งในความกตัญญูอีกด้วย

สังคมของเกาหลีใต้ที่มีการให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง โดยเฉพาะในด้านครอบครัว โดยเพศชายจะมีบทบาทเป็นตัวแทนของครอบครัวและทำหน้าที่สืบทอดตระกูล การใช้ชีวิตในครอบครัวจะมีครอบครัวของฝ่ายชายเป็นแกนหลัก มีความเชื่อที่ว่าเมื่อผู้หญิงสมรสจะถือว่ากลายเป็นคนนอกที่ออกเรือนมาจากครอบครัวตัวเองและกลายเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวสามีอย่างเต็มตัว ต้องยึดถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับครอบครัวของสามี ทำหน้าที่เป็นเมียและแม่ จึงส่งผลให้ผู้หญิงที่สมรสแล้วเกิดความรู้สึกว่าต้องให้ความสำคัญกับครอบครัวทางฝั่งสามีมาก่อนครอบครัวของตน ทว่าในด้านการให้และรับความรักนั้นเพศหญิงก็ยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่มาก โดยเมื่อผู้หญิงแต่งงานและเกิดการตั้งครรภ์จะถูกค่านิยมของสังคมบีบให้ออกจากงานเพื่อมาเลี้ยงลูกอยู่ที่บ้าน เมื่อลูกโตพอที่จะสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ถึงจะมีโอกาสตัดสินใจว่าจะกลับไปทำงานอีกครั้งหรือไม่

นอกจากนี้ในอดีตสังคมเกาหลีใต้ก็มีการยึดถือค่านิยมและให้ความเชื่อมั่นในการแต่งงานอยู่มาก โดยชาวเกาหลีใต้เชื่อว่าการสมรสคือความสัมพันธ์ที่มั่นคงกว่าการอยู่ร่วมกันโดยไม่สมรส และมีความเห็นว่าการมีบุตรเป็นสิ่งที่ควรควบคุมมาพร้อมกัน ทั้งยังมีบรรทัดฐานทางสังคมอันเข้มงวดที่ว่าทุกคนต้องแต่งงานและมีลูกตามลำดับ (คิซู อึน, 2559) ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันจะยังมีค่านิยมดังกล่าวให้พบเห็นอยู่บ้าง แต่จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติประเทศเกาหลีใต้ที่เปิดเผยว่าอัตราการแต่งงานของประชากรในประเทศมีจำนวนลดน้อยลงสวนทางกับอัตราการหย่าร้างที่เพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงมุมมองของชาวเกาหลีใต้ที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป การแต่งงานจึงกลายเป็นเพียงตัวเลือกหนึ่งในการดำเนินชีวิตเท่านั้น (โพสต์ทูเดย์, 2557)

ยิ่งไปกว่านั้น แม้แต่นิยามของความเป็นครอบครัวในประเทศเกาหลีใต้ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน โดยกระทรวงความเท่าเทียมทางเพศและครอบครัวเกาหลีใต้ประกาศแผนครอบครัวพื้นฐานฉบับที่ 4 เพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายเกี่ยวกับครอบครัว โดยจะมีการปรับเปลี่ยนนิยามความเป็นครอบครัว ซึ่งเดิมหมายถึง ‘คู่สมรส ผู้สืบสายเลือด บุตรบุญธรรม ญาติพี่น้องของบุคคล หรือญาติพี่น้องที่มีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดกับคู่สมรส’ ให้มีความหมายกว้างขึ้นและครอบคลุมการอยู่ร่วมกันที่หลากหลายมากขึ้นของคนในสังคม เพื่อที่กลุ่มบุคคลซึ่งอยู่อาศัยร่วมกันโดยปราศจากพันธะทางสายเลือดจะได้รับการรับรองสถานะตามกฎหมาย เช่นเดียวกับสมาชิกที่มีความเกี่ยวข้องโดยสายเลือด อันได้แก่กฎหมายมรดก การขอสิทธิรักษาพยาบาล รวมถึงการให้กำเนิดบุตรโดยเฉพาะในกรณีของคู่รักเพศเดียวกัน (Kim Yeon-ju, 2021)

2.3.3 แนวคิดของชาวจีน

คำว่า “สายตระกูลขนาดเล็ก” เสี่ยวเจียจู่ (小家族) คือคำที่สังคมจีนใช้นิยามถึงหน่วยเบื้องต้นทางสังคม โดยโครงสร้างของสายตระกูลนั้นประกอบด้วยครัวเรือน สายตระกูลที่เล็กที่สุดจะมีขนาดเท่ากับครัวเรือนของครอบครัวเดี่ยว โครงสร้างทางเครือญาติซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดในสังคมจีนนั้น มีพื้นฐานบนความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ สายตระกูลหนึ่ง ๆ จะขยายออกจากฐานของครัวเรือนอันนี้ แต่ในสายตระกูลนั้น ครอบครัวเดี่ยวเป็นเพียงวงแหวนวงหนึ่งในโครงสร้างของบรรดางกลมที่มีจุดศูนย์กลางร่วมกัน สาย

ตระกูลจึงไม่ได้สิ้นสุดอยู่เพียงครอบครัวเดียวเพียงเท่านั้น แต่ยังแตกกิ่งก้านสาขาขยายออกไปโดยรวมผู้คนอีกจำนวนนับไม่ถ้วน ดังคำกล่าวของจีนที่ว่า “ทุกคนมีลูกที่ลูกนั้นอยู่ในระยะสามพันลี้ออกไป” (一表三千里)

ด้วยความที่สายตระกูลเปรียบเสมือนโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม นอกจากจะมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเด็กแล้ว ยังมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนาและกิจการทางสังคมอื่น ๆ อีกด้วย และเพื่อให้ดำเนินกิจกรรมทั้งหลายไปได้ด้วยดี โครงสร้างทางครอบครัวจึงมีความจำเป็นต้องขยายตัวออกไป ไม่จำกัดอยู่เพียงแค่องค์ประกอบหลักคือพ่อแม่และลูก ๆ อีกทั้งเมื่อเศรษฐกิจ ศาสนาและกิจการทางสังคมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องการความต่อเนื่องในระยะยาว สายตระกูลจึงต้องมีความสืบเนื่องอยู่เสมอ

แกนหลักของครอบครัวในสังคมจีนคือแกนระหว่างบิดากับบุตร และมารดากับลูกสะใภ้ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยาจะมีบทบาทรองลงมา และทุกความสัมพันธ์ในครอบครัวจะต้องขจัดสภาพอารมณ์แบบปฏิกิริยาออกไป คงเหลือไว้เพียงกฎระเบียบที่เข้มงวด ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ภารกิจในครอบครัวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบครัวจีนทุกครอบครัวจึงมีกฎเกณฑ์ภายในครอบครัว สามี-ภรรยาต้องมีความเคารพต่อกัน ผู้หญิงต้องยึดถือ “ข้อพึงปฏิบัติสามและหลักคุณธรรมสี่” บิดาต้องมีความรับผิดชอบต่อบุตร และบุตรต้องเชื่อฟังบิดา

ครอบครัวของสังคมจีนมีการขยายตัวผ่านการสืบเชื้อสายฝ่ายบิดา ซึ่งนับรวมแต่คนที่ป็นญาติฝ่ายบิดาเท่านั้น ครอบครัวจะไม่รวมลูกสะใภ้และลูกเขยเข้ามาเป็นสมาชิก รวมทั้งลูกสาวที่แต่งงานออกไปแล้วก็จะถูกนับว่าเป็นคนนอกด้วยเช่นกัน อีกทั้งความสัมพันธ์ทางสายโลหิตที่ครอบครัวในสังคมจีนให้ความสำคัญก็มีความหมายเฉพาะเจาะจงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรที่มาจากกาให้กำเนิดอีกด้วย เนื่องจากการสืบสายโลหิตจะควบคู่ไปกับการสืบสถานะอื่น ๆ ทางสังคม เช่น การสืบอาชีพ ที่ลูกชานาย่อมกลายเป็นชานา การสืบตำแหน่งทางสังคม ที่ลูกขุนนางย่อมกลายเป็นขุนนาง และการสืบทรัพย์สิน ที่ลูกเศรษฐีย่อมกลายเป็นเศรษฐี โครงสร้างทางสังคมจีนกับความสำคัญของการเป็นทายาทจึงแยกกันไม่ขาด (เพียเสี่ยวทง, 2553)

2.4 สรุปแนวคิดว่าด้วยครอบครัว

ความเป็นครอบครัวนั้นหมายถึง กลุ่มบุคคลตั้งแต่สองบุคคลขึ้นไปที่ต้องมีความผูกพันกัน ในทางอารมณ์และจิตใจ เป็นสถาบันแห่งการให้กำเนิด สั่งสอนอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวให้เกิดการเรียนรู้ สั่งสอนวิถีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และถ่ายทอดวัฒนธรรมความเชื่อสู่เยาวชนในครอบครัว เพื่อเตรียมความพร้อมให้สมาชิกสามารถออกสู่สังคมได้ สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องมีการช่วยเหลือพึ่งพากันทางเศรษฐกิจและกิจการต่าง ๆ ทางสังคม ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเพื่อเพิ่มความผูกพัน ความเคารพและเอื้ออาทรต่อกัน มีการใส่ใจความรู้สึกของกันและกัน ให้เกียรติและจริงใจต่อกัน ร่วมในการเผชิญปัญหา ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาไปพร้อมกัน อีกทั้งยังต้องดำรงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของครอบครัว ผู้นำครอบครัวจะต้องมีความพยายามในการทำให้สถานะของครอบครัวดำรงสืบต่อไปได้ โดยความสัมพันธ์ทางสายโลหิตนั้นจะมีความสำคัญแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

บทที่ 3

การวิพากษ์ครอบครัวในภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง Shoplifters

การวิพากษ์ครอบครัวในภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters จะประกอบไปด้วย 3 ประเด็นหลัก คือ ความเป็นครอบครัว ความเป็นสามีภรรยา และความเป็นพ่อแม่ ซึ่งจะนำภูมิหลังของตัวละคร ลักษณะวิถีชีวิต การอาศัยอยู่ร่วมกัน และการกระทำของตัวละครแต่ละตัวมาประกอบการวิเคราะห์ โดยมีแนวคิดความเป็นครอบครัว ความเป็นสามีภรรยาและความเป็นพ่อแม่ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษามาเป็นบรรทัดฐาน

3.1 เรื่องย่อ

Shoplifters เป็นภาพยนตร์ญี่ปุ่นซึ่งกำกับโดย ฮิโรคาซุ โคเรเอดะ มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตอันยากลำบากของตัวละครหกคนที่จับกลุ่มรวมตัวอาศัยอยู่ใต้ชายคาเดียวกันและเรียกแทนกลุ่มของตนว่าเป็น 'ครอบครัว' โดยปราศจากความสัมพันธ์ทางสายเลือดระหว่างกัน กอปรไปด้วยหญิงชราชื่อว่า ฮัตสึเอะ ผู้มีรายได้หลักมาจากเงินบำนาญของรัฐและความช่วยเหลือจากครอบครัวของอดีตสามี หญิงวัยกลางคนชื่อว่า โนบะโยะ ซึ่งเป็นพนักงานในกิจการร้านซักกรีดที่มีพฤติกรรมลักเล็กขโมยน้อยจากสิ่งของที่ลูกค้าลืมไว้อยู่เป็นนิจ ชายวัยกลางคนชื่อว่า โอซามุ ผู้ทำอาชีพกรรมกรก่อสร้างและมีอาชีพเสริมคือขโมยของตามร้านค้า เด็กสาววัยรุ่นชื่อว่า อากิ ผู้หารายได้จากกการเป็นพนักงานในสถานบันเทิง เด็กชายนามว่า โชตะ ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาในระบบแต่ถูกฝึกฝนโดยโอซามุให้เป็นผู้ช่วยในการขโมย และเด็กหญิงนามว่า ยูริ วัยประมาณ 5 ขวบ ซึ่งถูกโอซามุและโชตะพบเข้าระหว่างทางกลับบ้านและพามาเข้าร่วมเป็นสมาชิกคนล่าสุดในครอบครัว

โดยเรื่องย่อภาพยนตร์ Shoplifters หรือครอบครัวที่ลึกลับนั้น เป็นเรื่องราวของครอบครัวชนชั้นกรรมกรอาชีพครอบครัวหนึ่งที่อาศัยอยู่ในกรุงโตเกียว ซึ่งมีหัวหน้าครอบครัวคือโอซามุ ผู้ที่นอกจากจะทำอาชีพกรรมกรแล้วยังลักขโมยเป็นอาชีพเสริมโดยมีลูกชายชื่อโชตะเป็นผู้ช่วยอีกด้วย แต่แล้ววันหนึ่งโอซามุและโชตะก็ได้พบกับยูริเข้าโดยบังเอิญ ระหว่างทางกลับจากการขโมยของที่ร้านสะดวกซื้อแห่งหนึ่ง เมื่อเห็นเด็กหญิงตัวน้อยอยู่ตามลำพังคนเดียว โอซามุจึงตัดสินใจพาเธอกลับมาอยู่ที่พักด้วย แม้ว่าจะถูกตัดทอนจากโนบะโยะผู้เป็นภรรยาว่าให้พาเด็กกลับไปส่งคืน แต่เมื่อทั้งคู่ลองพาเด็กกลับไปที่บ้านดูก็พบว่าพ่อแม่ของยูริกำลังมีปากเสียงกันและเมื่อทั้งคู่ลองแอบฟังบทสนทนาที่พวกเขาตะโกนใส่กันก็ได้ความว่าทั้งสองไม่ได้มีความต้องการที่จะให้กำเนิดยูริเลยด้วยซ้ำ โนบะโยะและโอซามุจึงตกลงปลงใจที่จะพาเด็กหญิงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวด้วย ถึงแม้ว่าครอบครัวของพวกเขาจะเป็นครอบครัวเล็ก ๆ ที่มีฐานะไม่สู้ดีนัก แต่สมาชิกทุกคนในครอบครัวทั้งโอซามุ โนบะโยะ โชตะ รวมทั้งอากิและคุณย่าฮัตสึเอะต่างก็ให้การดูแลเด็กหญิงคนนี้เป็นอย่างดี ทว่าในช่วงเวลาที่ทุกอย่างกำลังไปได้สวย เหตุการณ์บางอย่างก็เกิดขึ้นและทำให้ทั้งครอบครัวต้องสั่นคลอน

3.2 วิพากษ์ประเด็นความเป็นครอบครัว

ในภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters นี้ได้มีการสะท้อนภาพวิถีชีวิตและสังคมของกลุ่มบุคคลชนชั้นล่างและผู้ถูกทอดทิ้งในสังคมญี่ปุ่น ซึ่งมีความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายจนบีบบังคับให้ต้องทำการลักเล็กขโมยน้อยเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดในที่สุด โดยครอบครัวซึ่งเป็นกลุ่มตัวละครหลักของเนื้อเรื่องได้มีการจับกลุ่มรวมตัวกันเป็นครอบครัวเพื่อดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านของเศรษฐกิจที่ต้องแบ่งรายได้เพื่อนำมาซื้ออาหารและของใช้ หรือแม้กระทั่งการลงมือลักขโมยเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะซื้อได้

ด้านสังคมที่ทั้งครอบครัวจะมีการล้อมวงนั่งกินข้าวร่วมกันและพูดคุยเรื่องที่ประสบพบเจอมาในแต่ละวัน ให้แก่กันและกันฟัง มีการใส่ใจดูแลความรู้สึกของกันและกัน เช่น ฉากที่โนบูโยะและยูริอาบน้ำด้วยกัน ก่อนที่ทั้งคู่จะพบว่าตนเองมีรอยแผลเป็นจากเตารีดเหมือนกัน ยูริจึงใช้มือลูบรอยแผลเป็นของโนบูโยะเบา ๆ แสดงถึงความเข้าอกเข้าใจระหว่างทั้งสองคนที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกัน หรือฉากที่คุณย่าฮัตสึอะเถาะถามอากิว่าเป็นอะไรหรือเปล่า เนื่องจากจับความรู้สึกได้ว่าเธอมีท่าที่แปลกไป อีกทั้งพวกเขายังมีความพยายามในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวให้เป็นไปได้ด้วยดี ดังจะเห็นได้จากฉากที่โชนามุพยายามปรับความเข้าใจระหว่างโชตะและยูริให้ทั้งคู่เลิกทะเลาะกัน และยอมรับว่าตนเป็นพี่น้องของกันและกัน

ด้านการศึกษาที่คอยสั่งสอนความรู้ต่าง ๆ ให้แก่เยาวชนในครอบครัว เช่น โชนามุที่สอนให้โชตะรู้ว่าเรื่องกลไกทางธรรมชาติของร่างกายผู้ชายและการมองเรือนร่างของเพศตรงข้ามนั้นเป็นเรื่องปกติ ทั้งยังสอนวิธีการขโมยของโดยไม่ให้คนอื่นจับได้ ซึ่งถึงแม้การลักขโมยที่โชนามุสอนให้โชตะเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่ก็นับว่าเป็นองค์ความรู้ที่สามารถทำให้เด็กชายนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเอาตัวรอดได้ ท่ามกลางสถานะทางการเงินของครอบครัวที่ยากลำบากนี้

รวมทั้งในด้านของศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อ ที่คนในครอบครัวจะมีการส่งต่อความเชื่อและธรรมเนียมสู่คนรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เช่น ในตอนที่โชนามุพบเศษเล็บของคุณย่าฮัตสึอะเถาะในรองเท้าของตนและกล่าวว่าจำเป็นต้องเป็นกลางร้ายแน่ ๆ โดยหลังจากนั้นไม่นานโชนามุก็กลับบ้านมาด้วยอาการขาหักจากการประสบอุบัติเหตุจากที่ทำงาน หรือในตอนที่พินน้ำนมซี่ล่างของยูริหัก คนในครอบครัวก็บอกให้โยนขึ้นไปบนหลังคาแล้วอธิษฐานให้มีฟันแท้ที่แข็งแรงงอกออกมา เป็นต้น

โดยเนื้อเรื่องช่วงแรกนั้นมีการเล่าเรื่องให้เห็นภาพว่า ถึงแม้ครอบครัวดังกล่าวจะอยู่ร่วมกันด้วยความยากลำบาก กระนั้นก็ยังสามารถหาทางประคองสถานะของครอบครัวให้คงอยู่ต่อไปได้โดยทุกคนในครอบครัวต่างมีความสุขและความสบายใจได้อยู่ร่วมกัน อ้างอิงจากตอนหนึ่งในเรื่องที่โชตะได้ถามยูกิว่าชอบคนในครอบครัวหรือเปล่า เมื่ออีกฝ่ายตอบกลับมาว่าชอบจึงถามต่อว่า “ถ้าอย่างนั้นเธอก็ทนได้ใช่ไหม” ซึ่งเด็กหญิงก็พยักหน้าตอบรับอีกครั้งเช่นกัน ซึ่งอาจอนุมานได้ว่าแม้จะต้องอยู่ในครอบครัวที่มีความเป็นอยู่อย่างลำบากขัดสน แต่หากยังมีคนในครอบครัวอยู่ร่วมกันพวกเขาก็สามารถที่จะดำรงชีวิตต่อไปได้โดยไม่รู้สึกลำบากใจมากนัก

นอกจากนี้ยังมีฉากที่แสดงให้เห็นว่าทั้งครอบครัวมีทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อเพิ่มความผูกพัน ความรักและสายใยระหว่างกันอีกด้วย เช่น ฉากที่ทั้งครอบครัวได้ไปเที่ยวทะเลและมีความสุขร่วมกัน ฉากที่โชตะและยูกิออกไปเดินเล่นและจับแมลงด้วยกัน ฉากที่ไอซามูนั่งเล่นมายากลกับเด็ก ๆ ฉากที่ทุกคนในครอบครัวนั่งฟังเสียงดอกไม้ไฟร่วมกันทั้งที่มองไม่เห็น หรือแม้กระทั่งฉากที่ไอซามุและโนบุโยมีเพศสัมพันธ์ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งหลาย ๆ ฉากดังกล่าวมาทั้งหมดในช่วงต้นนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นครอบครัวที่ถูกนำมาใช้แพร่หลายกันโดยทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด

อ้างอิงจากทฤษฎีแนวคิดความเป็นครอบครัวที่กล่าวว่า ครอบครัวจะต้องมีความผูกพันกันในทางอารมณ์และจิตใจ มีการสั่งสอนอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวให้เกิดการเรียนรู้ สั่งสอนวิธีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และถ่ายทอดวัฒนธรรมความเชื่อสู่เยาวชนในครอบครัว เพื่อเตรียมความพร้อมให้สมาชิกสามารถออกสู่สังคมได้ สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องมีการช่วยเหลือพึ่งพากันทางเศรษฐกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเพื่อเพิ่มความผูกพัน ความเคารพและเอื้ออาทรต่อกัน มีการใส่ใจ ความรู้สึกของกันและกัน ให้เกียรติและจริงใจต่อกัน ร่วมในการเผชิญปัญหา ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาไปพร้อมกัน ทั้งยังต้องดำรงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของครอบครัวอีกด้วย

ทว่าเมื่อภาพยนตร์ดำเนินมาถึงช่วงกลางเรื่องก็ได้มีการตอบย้ำถึงคำถามที่ผู้กำกับตั้งไว้ในตอนแรกว่าพวกเขาทั้งหมดจะสามารถเป็นครอบครัวให้กันและกันได้จริงหรือไม่ ความเป็นครอบครัวที่คนในสังคมให้คำนิยามเอาไว้กับความเป็นครอบครัวในแบบที่ครอบครัวนี้เป็นคืออะไร มีความแตกต่างกันอย่างไร และหากเราเลือกเกิดไม่ได้ แล้วเราจะเลือกครอบครัวด้วยตัวเองได้หรือไม่ ซึ่งคำถามเหล่านี้ก็ได้ถูกส่งต่อให้เหล่าตัวละครหลักได้ตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาเรื่อยมา

ประเด็นแรกที่ภาพยนตร์เสนอให้เราพิจารณาคือเรื่องสถานภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวนี้ เริ่มต้นจากบรรดาเหตุการณ์ที่ทำให้ตัวละครโชตะผู้ถูกเลี้ยงดูมาเป็นผู้ช่วยขโมยของตั้งแต่เด็กเกิดความรู้สึกสับสนในการกระทำของตนเองและคนในครอบครัว รวมทั้งเกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีขึ้นมา ตั้งแต่เหตุการณ์ที่เจ้าของร้านสะดวกซื้อที่ชื่อว่า ‘ยามาโตะยะ’ จับได้ว่าโชตะและยูริกกำลังขโมยของในร้าน โดยเจ้าของร้านก็ได้มอบขนมให้แก่ทั้งคู่ไปพร้อมกำชับโชตะว่า “อย่าสอนให้น้องทำแบบนี้”

เหตุการณ์ที่โชตะถามโนบูโยะภายหลังจากที่ทั้งคู่ไปกดเงินออกมาจากบัญชีของคุณย่าแล้ว ความว่ายังจำเป็นต้องขโมยของอยู่อีกหรือไม่ ซึ่งโนบูโยะก็ได้ย้อนถามกลับมาจากไอซามุเคยบอกเขาว่าอย่างไร “ของอะไรที่อยู่ในร้านถือว่ามันยังไม่มีเจ้าของ” โชตะตอบเธอไปเช่นนั้น โนบูโยะจึงคล้อยตามด้วยการบอกว่า “ถ้าหากว่าร้านยังไม่เจ๊งก็ไม่เป็นไร” โดยจากเหตุการณ์นี้ทำให้ผู้ชมรับรู้ได้ว่าตัวโชตะเองก็ไม่ได้อยากทำการลักขโมยเท่าไรนัก ซึ่งจะเห็นได้จากสีหน้าท่าทางที่เขาแสดงออกมา แต่เนื่องจากความขัดสนของครอบครัวเด็กชายจึงเข้าใจว่ามันคือสิ่งที่เขาจำเป็นต้องทำ แต่แล้วในวันหนึ่งความเชื่อซึ่งโชตะยึดถือมาโดยตลอดก็ถูกหักล้างออกไป เมื่อโชตะได้ติดตามไอซามุออกไปขโมยของจากรถยนต์ที่จอดทิ้งไว้ในอาคารจอดรถ แล้วเด็กชายได้ถามอีกฝ่ายว่า “มันเป็นของคนอื่นไม่ใช่เหรออะ” เป็นการทบทวนถึงสิ่งที่ไอซามุเคยบอกเขาในอดีต ทว่าไอซามุในวันนั้นก็กลับย้อนถามเขาว่า “ของคนอื่นแล้วยังไง”

ถัดมาหลังจากนั้นไม่นาน โชตะและยูริกก็ได้กลับไปที่ยานามาโตะยะอีกครั้ง แต่ในวันนั้นร้านที่เปิดทำการค้าขายมาตลอดกลับปิดลงเสียอย่างนั้น โดยที่ประตูหน้าร้านมีป้ายข้อความเขียนไว้ว่า “กำลังไว้ทุกข์” ด้วยความที่ไม่รู้หนังสือจึงทำให้เด็กชายเกิดข้อสงสัยว่าร้านเจ๊งไปแล้วหรือเปล่า ขวนให้ย้อนนึกไปถึงคำพูดที่โนบูโยะเคยพูดกับเขาไว้ว่า “ถ้าร้านยังไม่เจ๊งก็ไม่เป็นไร” แต่หากร้านยามาโตะยะเจ๊งแล้วจริง ๆ การลักขโมยของโชตะก็คงมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยไม่มากนัก ซึ่งเมื่อมาถึงจุดนี้แล้วตัวละครโชตะอาจกำลังรู้สึกผิดและสับสนในการกระทำของตนเองอย่างหนักอยู่ก็เป็นได้

โดยจุดเปลี่ยนนั้นดำเนินมาถึงเมื่อโชตะพยายามจะลงมือขโมยสินค้าจากร้านค้าอีกครั้ง ซึ่งก่อนหน้านั้นเขาได้บอกให้ยูริผู้มิบบทบาทเป็นน้องสาวให้ยืนรออยู่ที่หน้าร้าน แต่เด็กหญิงกลับเข้ามาภายในร้านและพยายามจะช่วยเขาขโมยของด้วย เมื่อเห็นว่ายูริมีความเสี่ยงที่จะถูกจับได้แน่ ๆ โชตะจึงเปิดเผยตัวว่าเป็นขโมยและหยิบสินค้าชิ้นหนึ่งวิ่งออกจากร้านไปอย่างโจ่งแจ้ง เพื่อดึงความสนใจให้ทุกคนหันมาหาตนแทน อาจด้วยความที่กลัวว่าเด็กหญิงจะถูกจับได้หรืออาจเพราะรู้สึกผิดที่ทำให้เด็กหญิงต้องกลายเป็นหัวขโมยแบบเดียวกันกับตนก็ไม่ทราบได้

เหตุการณ์ดังที่กล่าวไปในข้างต้นชวนให้ผู้ชมเกิดความสงสัยและเคลือบแคลงใจไปพร้อมกับตัวละครเด็กชายว่า กลุ่มคนเหล่านี้สมควรเรียกได้ว่าเป็นครอบครัวกันอย่างแท้จริงหรือไม่ แม้จะมีความรัก ความใส่ใจ และความผูกพันก่อตัวขึ้นระหว่างพวกเขามากมาย แต่เยาวชนแบบใดกันที่พวกเขากำลังผลิตออกสู่สังคมท่ามกลางครอบครัวที่มีการสั่งสอนให้เหล่าเยาวชนทำผิดกฎหมายโดยการลักเล็กขโมยน้อยแต่เด็กนั้น เป็นสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเติบโตของเด็กหรือไม่

ประเด็นถัดมาคือเหตุการณ์ที่สื่อให้เห็นว่าความเป็นครอบครัวของกลุ่มคนเหล่านี้เป็นเรื่องที่อาจไม่ถูกต้องในสายตาสถาบรรณและจำเป็นต้องปกปิดไว้ ดังจะเห็นได้จากการที่โนบูโยะต้องทำข้อตกลงกับเพื่อนร่วมงานว่าจะเป็นฝ่ายยอมลาออก เนื่องจากนายจ้างไม่สามารถจ่ายเงินค่าจ้างให้เพียงพอสำหรับทั้งสองคนได้ แลกกับการที่เพื่อนร่วมงานจะไม่บอกความจริงให้คนอื่นรู้เรื่องที่เขาได้รับยิวริมาเลี้ยง ประกอบกับเหตุการณ์ที่คุณย่าฮัตสึอะเสียชีวิตขณะนอนหลับในบ้าน แล้วทุกคนตัดสินใจขุดหลุมฝังศพคุณย่าไว้ใต้พื้นบ้านเนื่องจากไม่มีเงินเพียงพอสำหรับจัดงานศพ พร้อมทั้งตกลงกันว่าให้ทำเหมือนคุณย่าไม่เคยมีตัวตนอยู่และพวกเขามีกันแค่ห้าคนเท่านั้น ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์นี้คือเหตุการณ์ที่เน้นย้ำอีกครั้งว่าการมีตัวตนอยู่ของครอบครัวนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายและบรรทัดฐานในสังคม

ประเด็นที่สามคือการตั้งคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวถึงความรัก ความผูกพันที่พวกเขามีร่วมกัน โดยภายหลังจากการตายของคุณย่าฮัตสึอะเสียผ่านไปไม่ได้ไม่นาน ขณะที่โซตะกำลังนั่งเล่นกับยิวริอยู่ในบ้าน พวกเขาได้เห็นวายุกับโนบูโยะพบกลุ่มที่คุนยาฮัตสึอะเสียใช้เก็บซ่อนเงินเอาไว้ และได้นำออกมานับกันอย่างหน้าตาเฉย ขณะแบ่งเงินกันนับไปก็ยิ้มไปหัวเราะไปไร้ซึ่งแววรู้สึกผิดใด ๆ ถือเป็นจุดแรกที่ส่งผลให้เด็ก ๆ ผู้เห็นเหตุการณ์เริ่มรู้สึกเคลือบแคลงใจขึ้นมา

ถัดมาหลังจากเหตุการณ์ที่ช่วยไอซามุขโมยของและหนีออกมาจากอาคารจอดรถแล้ว โซตะก็ได้ถามคำถามที่ค้างคาใจเขาออกไปอีกครั้งหนึ่ง ถึงเหตุการณ์ในตอนไอซามุพบเขาเป็นครั้งแรกว่า ฝ่ายไอซามุนั้นพบเขาเข้าโดยบังเอิญระหว่างการขโมยของจากในรถหรือเขาเห็นโซตะและตั้งใจจะช่วยออกมาจากรถจริง ๆ กันแน่ ซึ่งไอซามุก็ได้ให้คำตอบไปว่าเขาตั้งใจจะช่วยโซตะจริง ๆ แต่เมื่อสังเกตจากสีหน้าของโซตะผู้ชมก็ยอมรับรู้ว่าเขาไม่อาจเชื่อในคำพูดนั้นอย่างสนิทใจได้เลย

สุดท้าย หลังจากเหตุการณ์ที่โซตะตั้งใจเปิดเผยตัวว่ากำลังขโมยของเพื่อช่วยยิวริ และลงเอยด้วยการกระโดดลงจากไหล่ทางถนนยกระดับตกลงไปด้านล่างจนได้รับบาดเจ็บถึงขั้นกระดูกขาหักและถูกจับได้ในที่สุดแล้วนั้น ระหว่างที่โซตะกำลังพักฟื้นอยู่ในโรงพยาบาล ไอซามุกับโนบูโยะก็ต้องเผชิญหน้ากับตำรวจเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กชาย ในตอนนั้นทั้งคู่ก็เกิดมีอาการบึ้งตึงและรีบกลับบ้านไปเพื่อเก็บข้าวของเตรียมจะย้ายครอบครัวหนี โดยไอซามุได้บอกกับยิวริว่าพวกเขาจะหาทางกลับมารับโซตะในภายหลัง แต่แล้วก็ถูกจับได้เสียก่อน

เหตุการณ์เหล่านี้ชวนให้เกิดความสงสัยขึ้นว่า หรือแท้จริงแล้วความรักที่พวกเขามอบให้กันมาโดยตลอดนั้นจะเป็นเรื่องหลอกลวง ความเป็นไปได้หรือไม่ที่สมาชิกทุกคนจะมารวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์เพียงเรื่องเงิน การที่ในอดีตไอซามุได้ช่วยโซตะออกมาจากรถเป็นแค่เพียงเรื่องบังเอิญหรือไม่ และเราจะสามารถแน่ใจได้อย่างไรว่าในขณะที่พวกเขากำลังจะทำการหลบหนีนั้น พวกเขามีความตั้งใจที่จะกลับมารับโซตะในภายหลังจริง ๆ

ภายหลังจากการถูกจับ ตำรวจได้มีการแยกตัวสมาชิกทุกคนในครอบครัวไปสอบสวนคนละห้อง ไม่เว้นแม้กระทั่งโชตะที่กำลังพักฟื้นอยู่ในโรงพยาบาล โดยบทสนทนาที่ตำรวจได้พูดคุยกับตัวละครหลักแต่ละคนนั้นมีการเจาะจงและเน้นย้ำถึงความเป็นครอบครัวของพวกเขาว่าเป็นสิ่งที่ไม่ปกติในสังคม ในด้านของโชตะ แรกเริ่มเมื่อถูกตำรวจถามเด็กชายก็พยายามปกปิดความจริงด้วยการบอกว่าตนอาศัยอยู่ในรถเพียงลำพัง ตำรวจจึงเล่าให้เขาฟังว่าในตอนที่ได้ไปพบครอบครัวของเขา ทุกคนกำลังจะเก็บข้าวของและพยายามหนีไปโดยที่ทิ้งโชตะไว้ และย้ำว่า “ถ้าเป็นครอบครัวกันจริง ๆ ไม่มีวันทำเรื่องแบบนี้ได้หรอก” สีน้าของเด็กชายจึงได้เปลี่ยนไป

หลังจากนั้นตำรวจก็ได้มีการจัดการให้โชตะไปอยู่ร่วมกับเด็กผู้ชายอีกหกคนที่บ้านเด็กกำพร้า โดยตำรวจได้บอกว่าหากเขาไปอยู่ที่นั่นก็จะสามารถเดินทางไปโรงเรียนได้ เด็กชายจึงกล่าวว่า “เด็กที่เรียนที่บ้านไม่ได้ ถึงต้องไปโรงเรียน” ซึ่งอาจเป็นข้อความที่พวกโอซามุได้เคยกล่าวกับเขาไว้ในอดีต ตำรวจจึงอธิบายให้เขาฟังว่า บางสิ่งบางอย่างนั้นเขาไม่สามารถเรียนที่บ้านได้ เช่นการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนหรือพบเจอคนใหม่ ๆ ต่อมาเมื่อตำรวจบอกเขาว่ายูริได้กลับไปอยู่กับครอบครัวของเธอแล้วและถามโชตะว่าอยากกลับไปหาครอบครัวตัวเองด้วยไหม เขาจึงได้ทราบว่าเด็กชายนั้นไม่มีความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัวผู้ให้กำเนิดของตนเองเลย เนื่องจากถูกโอซามุพาตัวมาเลี้ยงดูตั้งแต่ยังแบเบาะ

ด้านของอากิ จากบทสนทนาที่เธอคุยกับตำรวจได้ความว่า ต้นเหตุที่เธอได้มาอาศัยอยู่บ้านเดียวกับครอบครัวนี้เป็นเพราะคุณย่าฮัตสึเอะที่ขอรั้งให้เธอมาอยู่ด้วย นั่นคือสิ่งที่เธอเข้าใจมา โดยตลอด ทว่าตำรวจกลับบอกเธอว่าแท้จริงแล้วคุณย่าได้เงินจากพ่อแม่ของเธอทุกครั้งที่ไปหาที่บ้าน และพ่อแม่ของเธอก็อ้างว่าไม่รู้เรื่องที่เธอออกมาอยู่กับคุณย่า อากิจึงคิดว่าคุณย่าอาจไม่ได้อยากอยู่กับเธอจริง ๆ แต่ต้องการเพียงแค่งานของพ่อแม่เธอก็เป็นได้

โดยในเรื่องของอากินั้นมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ข้อหนึ่ง นั่นก็คือการที่ครอบครัวฝั่งพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดเธอมีลูกสาวทั้งหมดสองคนคืออากิ ซึ่งเป็นลูกสาวคนโต และชายากะ ลูกสาวคนเล็ก และในฉากที่คุณย่าได้ไปเยี่ยมบ้านนั้นเพื่อทำการระลึกถึงต่อหน้ารูปสามีเก่าที่ตายไป ก็มีปรากฏให้เห็นว่าชายากะกำลังจะออกไปโรงเรียนด้วยความกระตือรือร้นและได้รับการถามไถ่จากผู้เป็นพ่อแม่อย่างเป็นห่วงเป็นใย ทว่าเมื่อคุณย่าถามถึงอากิผู้เป็นลูกสาวคนโต ทั้งสองคนกลับบอกว่าเธอกำลังเรียนอยู่ที่ออสเตรเลียและไม่ยอมกลับบ้านแม้แต่ช่วงปิดเทอมฤดูร้อน แต่แท้จริงแล้วเธออาศัยอยู่กับคุณย่าเองและไม่ได้เรียนหนังสือแล้วด้วยซ้ำ แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ของอากิรับรู้เธอหายตัวไปแต่ไม่รู้ว่าย้ายไปอยู่ที่ไหนและไม่คิดจะออกตามหา ทั้งยังสร้างเรื่องขึ้นมาปิดบังผู้อื่นอีก หรือแม้แต่ในขณะที่อากิไปทำงานที่สถานบันเทิง เธอก็เลือกที่จะใช้ชื่อปลอมในการทำงานเป็นชื่อน้องสาวแท้ ๆ ของตัวเองอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอากิกับครอบครัวของเธอคงไม่ดีนัก

ในด้านของโนบูโยะ จากคำบอกเล่าของตำรวจทำให้เราได้ทราบว่า แท้จริงแล้วชื่อของเธอคือ ‘ทานาเบะ ยูโกะ’ ซึ่งเคยมีความสัมพันธ์เรื่องชู้สาวกับโอซามุ ผู้มีชื่อจริงว่า ‘เอโนกิ โชตะ’ มาก่อน ในขณะที่ตัวโนบูโยะเองมีสามีอยู่แล้ว โดยช่วงเหตุการณ์ในตอนนั้นพวกเขาก็ได้ใช้มีดแทงสามีโนบูโยะจนเสียชีวิตและร่วมมือกันเพื่อฝังศพ เมื่อถูกย้ำถึงเหตุการณ์ที่เธอเคยก่อไว้ในอดีต เจ้าตัวก็อ้างว่าเธอทำไปเป็นเพียงการป้องกันตัว หากเธอไม่ทำสามีเก่าก็จะ

ฆ่าทั้งเธอและไอซามุด้วย โดยถึงแม้ในอดีตศาลจะตัดสินว่าการกระทำของเธอเป็นการป้องกันตัวจริง แต่ในคราวปัจจุบันเธอคงไม่อาจกล่าวอ้างการกระทำของตนเช่นนั้นได้ เพราะการฝังศพของคุณย่านั้นถือเป็นการกระทำโดยเจตนาอย่างแท้จริง

โดยโนบูโยะก็ได้กล่าวกับตำรวจว่าเธอลงมือฆูดหลุมและฝังศพคุณย่าเพียงลำพัง เมื่อฝ่ายตำรวจชี้แจงว่าการนำศพไปทิ้งมีโทษหนัก โนบูโยะก็ได้โต้ตอบกลับไปด้วยประโยคชวนให้คิดว่า “ฉันไม่ได้ทิ้ง ฉันเป็นคนเจอเขา มีคนทิ้งเขาและฉันไปเจอเขา คนอื่นต่างหากที่ทอดทิ้งเขาไว้” สื่อความว่าคุณย่าฮัตสึเอะนั้นถูกรวบครวของเธอทอดทิ้งอยู่ก่อนแล้ว และพวกเธอก็เป็นคนเข้ามาดูแลไม่ให้คุณย่าต้องอยู่เพียงลำพังต่างหาก กระนั้นท้ายที่สุดแล้วศาลก็ตัดสินจำคุกโนบูโยะด้วยข้อหาซ่อนศพคุณย่าเป็นระยะเวลาจนถึงห้าปีอยู่ดี

ประเด็นคำถามที่หนึ่งพยายามสอดแทรกเข้ามาในเรื่องผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมบทสนทนาทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างการจับกุมทั้งครอบครัวในคราวนี้ แสดงให้เห็นถึงมุมมองของรัฐ ซึ่งเป็นตัวแทนบรรทัดฐานในสังคม และความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อนิยามความเป็นครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่ประเด็นที่ตำรวจมีความเห็นว่าครอบครัวที่แท้จริงไม่ควรจะมีท่าทีทอดทิ้งกันอย่างไรในตอนที่เราไอซามุกำลังจะหลบหนีไปโดยไม่มีโชตะ และเด็กชายควรได้เข้ารับการศึกษาเช่นเด็กคนอื่น ๆ ในสังคม

ทั้งยังมีการเน้นย้ำถึงความเชื่อมโยงระหว่างการมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับการเป็นครอบครัว ซึ่งถือเป็นครอบครัวตามอุดมคติของคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยยึดถือว่าครอบครัวที่แท้จริงต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสายเลือดเดียวกันเท่านั้น และมองข้ามเรื่องราวเบื้องลึกเบื้องหลังซึ่งเป็นต้นตอของปัญหาทั้งหมด รวมทั้งความสัมพันธ์ที่ครอบครัวนี้มีร่วมกันไปจนหมดสิ้น โดยทางตำรวจนั้นมองเพียงแค่ว่าการอยู่ร่วมกับครอบครัวทางสายเลือดของตัวเองเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้องที่สุด แต่ไม่ได้ตระหนักเลยว่าแม้คนในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดร่วมกันก็ไม่ได้หมายความว่ามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเสมอไป

อย่างในกรณีของอาากิที่พ่อแม่รับรู้ว่ายายตัวไปแต่ก็ไม่คิดจะออกตามหา ทั้งยังสร้างเรื่องขึ้นมาปิดความจริงต่อผู้อื่นว่าเธอมีความสุขดีอยู่ที่ออสเตรเลีย หรือแม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวอาากิเองกับชายาเกผู้เป็นน้องสาวที่ตัวภาพยนตร์ไม่ได้มีการเล่าถึงรายละเอียดในเบื้องลึกก็ตาม ทว่าจากการที่อาากิเลือกใช้ชื่อน้องสาวของตัวเองมาเป็นนามแฝงในงานที่สถานบันเทิง ผู้ชมก็พอจะคาดเดาได้ว่าเธอคงไม่ชอบน้องสาวของตัวเองเท่าไรนัก เมื่อรวมกับพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดเธอด้วยแล้ว ก็อาจสรุปได้ว่าครอบครัวที่แท้จริงของเธอนั้นรักลูกทั้งสองคนไม่เท่ากัน และแม้อาากิจะหายตัวไปก็ไม่มีใครสนใจว่าเธอจะมีความเป็นอยู่อย่างไรด้วยซ้ำ

ในกรณีของโชตะที่ถูกไอซามุพามาเลี้ยงตั้งแต่ยังแบเบาะนั้น ฝ่ายไอซามุก็เป็นคนไปพบเขาติดอยู่ในรถระหว่างที่กำลังขโมยของอยู่พอดี ซึ่งเหตุที่ทำให้เด็กชายถูกขังอยู่ในนั้นได้มีการเฉลยในตอนท้ายว่าเป็นเพราะพ่อแม่ของเขา กำลังติดพนันอยู่ในร้านปาจิงโกะจนหลงลืมและทิ้งเด็กชายเอาไว้ในรถของตัวเอง ซึ่งย้อนกลับมาให้นึกถึงคำพูดที่ตำรวจได้บอกกับโชตะไว้ว่า “ถ้าเป็นครอบครัวกันจริง ๆ ไม่มีวันทำเรื่องแบบนี้ได้หรอก” ที่มีความหมายว่า ถ้าเป็นครอบครัวกันจริง ๆ จะไม่มีวันทิ้งกัน จึงเกิดเป็นประเด็นชวนให้คิดว่าระหว่างพวกไอซามุที่ตัดสินใจจะ

ล่องหน้าหลบหนีไปก่อนและตั้งใจจะย้อนกลับมารับโชตะทีหลัง กับพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดที่ทิ้งเขาไว้ในรถยนต์อย่างไม่มี แยม แล ฝ่ายไหนกันแน่ที่เป็นคนทอดทิ้งเขาจริง ๆ

ส่วนกรณีของยูริ ซึ่งแท้จริงแล้วมีชื่อว่า “จูริ” นั้น จากการบอกเล่าของภาพยนตร์ทำให้ทราบว่าแต่เดิมแม่ผู้ให้กำเนิดของเธอฝากเธอไว้ให้ยายเลี้ยง จนกระทั่งยายเสียชีวิตเด็กหญิงจึงต้องกลับมาอยู่กับพ่อแม่ของเธออีกครั้ง ซึ่งพ่อของเธอก็มีพฤติกรรมชอบใช้กำลังทำร้ายร่างกายภรรยาและไม่ค่อยกลับบ้าน ส่วนผู้เป็นแม่ก็เลี้ยงดูเด็กหญิงแบบทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ มีการใช้กำลังทำร้ายร่างกายและใช้คำพูดทำร้ายจิตใจเธออยู่เป็นประจำอีกด้วย

หากเราลองพิจารณาถึงปัญหาความสัมพันธ์ในเบื้องต้นแล้ว ก็จะพบว่าสถานภาพความสัมพันธ์ระหว่างเหล่าตัวละครหลักกับครอบครัวทางสายเลือดของพวกเขา นั้นถือเป็นสิ่งที่ค้านกับบรรทัดฐานของสังคมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งภูมิหลังของแต่ละคนแต่ละตัวได้สื่อออกมาอย่างชัดเจนแล้วว่าครอบครัวร่วมสายเลือดบางครอบครัวก็ไม่ได้ดีงามขนาดนั้น หากเปรียบเทียบกันแล้ว ครอบครัวทางสายเลือดของคุณย่าฮัตสึเอะ อากิ โชตะและยูริ ก็ดูจะใส่ใจและมอบความรัก ความอบอุ่นให้แก่พวกเขาได้น้อยกว่าครอบครัวใหม่ที่สังคมต่างพากันเรียกว่า ‘ครอบครัวปลอม’ เสียอีก ทว่ารัฐก็ไม่มีท่าทีที่จะสนใจเรื่องราวเหล่านั้นแต่ประการใด ในเมื่อสิ่งแรกที่พวกเขารับรู้คือกลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดต่อกัน เพียงเท่านั้นการมีอยู่ของครอบครัวนี้ก็กลายเป็นสิ่งที่ไร้ซึ่งความถูกต้องเหมาะสมไปเสียแล้ว

3.3 วิพากษ์ประเด็นด้านความเป็นสามภรรยา

ในแง่ของการเป็นสามภรรยา มีฉากที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครโนบูโยะและไอซามุ ซึ่งมีบทบาทเป็นภรรยาและสามีในครอบครัวนี้ ต่างก็มีความสัมพันธ์อันดีร่วมกันและมีการปฏิบัติต่อกันฝ่ายหนึ่งปฏิบัติต่อกัน เช่นในฉากการมีเพศสัมพันธ์ที่นำมาซึ่งความพึงพอใจระหว่างคนทั้งสอง อีกทั้งยังมีความจริงใจต่อกัน ช่วยกันแก้ไขปัญหาและไม่มีอคติต่อกัน ดังจะเห็นได้จากหลาย ๆ ฉากในเรื่องที่ทั้งสองคนจะมีการพูดคุยปรึกษา ร่วมหาทางออกด้วยกันทุกครั้งทีใครคนใดคนหนึ่งหรือทั้งคู่ประสบปัญหาขึ้น ตั้งแต่ฉากที่โนบูโยะตัดทอนเมื่อไอซามุตัดสินใจรับยูริเข้ามาเป็นหนึ่งในสมาชิกของครอบครัว ฉากที่ไอซามุพูดคุยกับโนบูโยะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทำงานและรายได้ หรือเรื่องเกี่ยวกับยูริ มีการเคารพนับถือในสิทธิของกันและกัน ให้เกียรติและไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของอีกฝ่าย ดังจะเห็นได้จากฉากที่โชตะถามเกี่ยวกับการขโมยของกับโนบูโยะ แล้วอีกฝ่ายให้คำตอบโดยมีนัยยะว่าให้เด็กชายยึดถือคำสอนของไอซามุเป็นหลัก สื่อถึงการให้เกียรติในวิธีการเลี้ยงดูเด็กชายของไอซามุเอง เป็นต้น

สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นสามภรรยาที่กล่าวว่า สามภรรยาต้องเปิดเผยความเป็นตัวตนต่อกันและกัน มีการปรับเข้าหากันทั้งด้านพฤติกรรมและด้านเพศสัมพันธ์ มอบความรัก ความเข้าใจ มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความจริงใจต่อกัน ช่วยกันแก้ไขปัญหาและไม่มีอคติต่อกัน ให้ความเคารพนับถือในสิทธิของกันและกัน ให้เกียรติและไม่ละเมิดสิทธิส่วนตัวของแต่ละบุคคลและไม่พุดจาบหลู่กันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3.4 วิพากษ์ประเด็นด้านความเป็นพ่อแม่

ตัวละครโนบูโยะและไอซามุ นอกจากจะมีบทบาทเป็นภรรยาและสามีในครอบครัวนี้แล้ว ยังมีบทบาทในการเป็นพ่อแม่ให้กับเยาวชนในครอบครัวอีกด้วย โดยในบทบาทหน้าที่นี้ทั้งสองก็มีความพยายามในการปฏิบัติเป็นอย่างดี ตั้งแต่การสั่งสอนให้เด็ก ๆ มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องกลไกทางธรรมชาติของร่างกาย และการลักขโมย ซึ่งถือเป็นความรู้ในการเอาตัวรอดจากสถานะทางการเงินของครอบครัวที่ยากลำบาก มีการให้ความสนใจในอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ๆ มอบความรักความผูกพันและร่วมกันทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความผูกพันในครอบครัว

ซึ่งการกระทำส่วนใหญ่ของทั้งสองคนมีความสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นพ่อแม่ที่กล่าวว่า พ่อแม่คือบุคคลที่เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูก มีหน้าที่ให้ความรักความเอาใจใส่และคอยปกป้องดูแลลูก มีการอุทิศเวลาให้เพื่อคอยตอบสนองความต้องการพื้นฐานแก่ลูก เป็นแบบอย่างในการประพฤติตัวทางสังคมให้แก่ลูก และสร้างความคุ้นเคยต่อลักษณะของเพศตรงข้ามให้แก่ลูก

ทว่าในช่วงท้ายของเรื่องนั้นได้มีการปรากฏของฉากที่เจาะลึกถึงความหมายของการเป็นพ่อแม่ขึ้น โดยฉากแรกนั้นคือบทสนทนาหลังการถูกจับกุมซึ่งเกิดขึ้นระหว่างไอซามุและเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเขาก็ได้อ้างต่อตำรวจว่าการที่พายุริกลับมาที่บ้านด้วยนั้นไม่ใช่การลักพาตัว พวกเขาเพียงแค่มองเห็นว่าเธอดูหิวข้าวและอยู่ตามลำพังจึงพากลับมาด้วย และยังเสริมความเห็นที่โนบูโยะเคยกล่าวไว้กับเขาอีกด้วยว่าพวกเขาไม่ได้เรียกค่าไถ่ สิ่งที่พวกเขาทำคือการปกป้อง พวกเขาเพียงแค่อยากช่วยเธอเท่านั้น ทว่าในความเห็นของตำรวจการกระทำของพวกเขาก็ยังถือว่าเป็นการลักพาตัวอยู่ดี จากนั้นตำรวจก็ได้ถามต่อไปอีกว่าเขารู้สึกผิดบ้างไหมที่สอนให้เด็ก ๆ ลักขโมย ซึ่งไอซามุก็ได้ตอบไปด้วยคำตอบที่แสนเรียบง่ายว่าที่สอนเช่นนั้นไปเพราะตนไม่มีความรู้อื่นนอกเหนือจากนี้ที่จะสอนพวกเขาได้แล้ว

โดยถึงแม้ว่าความต้องการที่จะปกป้องยูริและการอบรมสั่งสอนการลักขโมยให้แก่เด็ก ๆ ซึ่งเป็นความรู้เดียวที่เขามี จะมีความสอดคล้องกับหน้าที่ของความเป็นพ่อเพียงใด ในสายตาของตัวแทนภาครัฐหรือก็คือ

เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ยังคงมองว่ามันไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องอยู่ดี สุดท้ายไอซามูจึงต้องถูกจับแยกจากเด็ก ๆ และลงเอยด้วยการเข้าห้องพักเด็ก ๆ อาศัยอยู่เพียงลำพัง

อีกฉากหนึ่งคือบทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างโนบูโยะและตำรวจระหว่างการสอบปากคำ โดยโนบูโยะเริ่มถามว่า “แค่ให้กำเนิดก็เป็นแม่ได้เลยเหรอ” และอีกฝ่ายตอบกลับมามีว่า “ถ้าไม่ได้ คุณก็เป็นแม่ไม่ได้นะ” เป็นการบ่งชี้ว่าความเป็นแม่ที่ถูกกำหนดนิยามโดยสังคมผูกติดอยู่กับการให้กำเนิด หากไม่ได้เป็นผู้ให้กำเนิดก็ไม่สามารถที่จะเป็นพ่อแม่ของเด็กได้ จากนั้นตำรวจก็ได้ถามเธอว่า “แล้วเด็กสองคนนั้นเรียกคุณว่าอะไร” เป็นการตอกย้ำโนบูโยะว่าแม่แต่เด็ก ๆ ที่เธอเลี้ยงดูมายังไม่ยอมเรียกเธอว่าแม่เลย แล้วเธอจะนิยามว่าตัวเองเป็นแม่ของพวกเขาได้อย่างไร

แต่หากเปรียบเทียบพฤติกรรมของโนบูโยะกับพฤติกรรมของผู้เป็นแม่โดยสายเลือดของเด็กทั้งสามแล้ว เราจะพบว่าโนบูโยะนั้นปฏิบัติต่อเด็ก ๆ ด้วยความรักใคร่ มีการดูแลเอาใจใส่ มอบความอบอุ่น ความปลอดภัยและแสดงความเป็นห่วงเป็นใยมากกว่า ดังจะเห็นได้ชัดจากฉากที่โนบูโยะยอมออกจากงานเพื่อไม่ให้เรื่องของยูริต้องถูกเปิดโปงและลงท้ายด้วยการกลับไปอยู่กับครอบครัวที่ไม่ใส่ใจดูแลเธออีกครั้ง หรือในฉากที่โนบูโยะบอกความจริงเรื่องพ่อแม่ของโชตะให้เด็กชายฟังโดยละเอียด พร้อมกล่าวว่าเขาสามารถออกตามหาครอบครัวของตนเองได้หากเขาต้องการ แสดงให้เห็นถึงการเป็นห่วงความรู้สึกและคำนึงถึงความต้องการของเด็กชายได้เป็นอย่างดี ในขณะที่แม่ผู้ให้กำเนิดของพวกเขากลับปฏิบัติต่อลูกโดยสายเลือดของตนเองในทิศทางตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง

เหตุการณ์ทั้งสองสื่อให้เห็นว่าตำรวจซึ่งเป็นตัวแทนของบรรทัดฐานสังคมโดยรวมมีการมองคุณสมบัติของครอบครัวนี้เพียงผิวเผินเท่านั้น ความเป็นพ่อแม่ที่แท้จริงยังคงถูกผูกติดและให้คุณค่ากับการกำเนิดมากกว่าความรัก ความผูกพัน การสั่งสอนเด็กให้ลึกลับโดยมองว่าเป็นอาชญากรรมแทนที่จะมีการพิจารณาเบื้องต้นถึงต้นเหตุของการกระทำนั้นคือสิ่งใด จากมุมมองโดยบรรทัดฐานของสังคมคุณสมบัติของไอซามูและโนบูโยะก็อาจไม่เพียงพอต่อการจะถูกเรียกว่าเป็นพ่อแม่คนได้ แต่หากมองจากเจตนาและพฤติกรรมที่แสดงออกต่อตัวเด็ก ๆ แล้วความรัก ความผูกพันของพวกเขาที่ยิ่งใหญ่สมกับที่คนเป็นพ่อแม่ควรจะมี และการสอนให้ลึกลับนั้นก็เป็นเพียงการถูกบีบบังคับทางอ้อมด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจเท่านั้น

3.5 วิพากษ์ความเป็นครอบครัวในภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters ในบริบทของสังคมสมัยใหม่

ในสังคมปัจจุบัน เราไม่อาจยึดถือนิยามเดิมที่กล่าวถึงความหมายของการเป็นครอบครัวหรือความเป็นพ่อแม่ซึ่งผูกติดอยู่ด้วยความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือการให้กำเนิดได้อีกแล้ว เนื่องจากครอบครัวในสังคมสมัยใหม่มีความแตกต่างและข้อจำกัดที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวอุปถัมภ์ ครอบครัวที่มีเด็กเกิดจากการอุ้มบุญ หรือครอบครัวของคู่รักเพศเดียวกัน เป็นต้น โดยครอบครัวดังที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างของกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ทว่าไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดร่วมกัน โดยหากเรายังติดอยู่ในกรอบค่านิยมแบบเก่าที่สมาชิกในครอบครัวต้องมีสายเลือดเดียวกัน ครอบครัวเหล่านี้ก็ไม่อาจถูกเรียกว่าเป็นครอบครัวได้

อ้างอิงจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้ามา ทำให้ทราบว่าความเป็นครอบครัวนั้นมีปัจจัยสำคัญอื่น ๆ นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ทางสายเลือดอยู่อีกด้วย นั่นก็คือความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ อันได้แก่

การยอมรับในตัวตนของกันและกัน การมอบความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ ให้การอบรมสั่งสอนมอบความรู้แก่เด็กในครอบครัว ใส่ใจในพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย ทางด้านอารมณ์และจิตใจของเด็ก ให้ความสำคัญต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ร่วมเผชิญและแก้ไขปัญหาไปพร้อมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งในปัจจุบันความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจนี้มีความสำคัญมากกว่าความสัมพันธ์ทางสายเลือดเสียอีก เนื่องด้วยความหลากหลายของครอบครัวที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่นั้น หลายครอบครัวอาจไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด แต่หากมีความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจที่ดีร่วมกัน ก็สามารถกลายเป็นครอบครัวที่มีความสุขและผลิตประชากรที่มีคุณภาพออกสู่สังคมได้

นอกจากนี้ในประเด็นของความเป็นพ่อแม่แม่นั้นก็ไม่อาจเจาะจงอยู่แค่เพียงประเด็นการให้กำเนิดเท่านั้น เพราะการที่กล่าวว่าการหลักสำคัญของการเป็นพ่อแม่คือการให้กำเนิดนั้น เปรียบเสมือนการกล่าวอ้างสิทธิ์ความเป็นเจ้าของไข่และอสุจิที่ให้กำเนิดเด็กขึ้นมา โดยการอ้างสิทธิ์ในลักษณะนี้เทียบเท่ากับการอ้างสิทธิ์ในทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ที่มีความหมายว่าผู้เป็นเจ้าของมีความสามารถจะกระทำการใดกับสิ่งที่ตนเป็นเจ้าของก็ได้ ซึ่งหลัก การนี้ไม่สามารถนำมาใช้ในการอ้างสิทธิ์ความเป็นเจ้าของในตัวเด็กได้อย่างเด็ดขาด เพราะเด็กคือบุคคลบุคคลหนึ่งที่มีสิทธิเสรีภาพและคุณค่าในตัวเอง หากนำหลักการอ้างสิทธิ์ในทรัพย์สินมาใช้กับเด็กจะหมายถึงการที่พ่อแม่สามารถกระทำการใดต่อบุตรของตนเองได้อย่างชอบธรรม แม้ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกายก็ตาม

การจะพิจารณาว่าใครสมควรเป็นผู้ปกครองของเด็กจึงไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่พ่อแม่ผู้ให้กำเนิดเสมอไป หากแต่ต้องใช้เกณฑ์อื่น ๆ ในการพิจารณาด้วย เช่น ใครจะเป็นผู้ปกป้องดูแลสิทธิของเด็กในขณะที่เจ้าตัวยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างดีที่สุด และใครจะเป็นผู้มอบความรัก ความอบอุ่นและดูแลสภาพจิตใจของเด็กได้ดีที่สุด เป็นต้น ซึ่งนอกเหนือจากคุณสมบัติดังกล่าวแล้วยังต้องอาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณลักษณะของแต่ละบุคคลมาร่วมประกอบการพิจารณาอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลิกภาพ อุปนิสัยใจคอ วุฒิภาวะทางจิตใจและอารมณ์ หรือแม้กระทั่งการประกอบอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้น ๆ

โดยครอบครัวในภาพยนตร์เรื่องนี้ก็แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้สมาชิกครอบครัวทั้งหมดคนจะไม่มี ความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือดเลยแม้แต่น้อย กระนั้นก็ยังมีความสัมพันธ์ทางจิตใจที่ดีร่วมกัน มีการได้ถามสารทุกข์สุกดิบ แสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย ให้ความสำคัญต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวและร่วมเผชิญปัญหาด้วยกันดี เป็นอย่างดี อีกทั้งตัวละครผู้ใหญ่ในครอบครัวต่างก็มีคุณลักษณะที่ดีต่อการเป็นผู้ปกครองของเด็ก ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นคุณย่าตั๋งสุเอะที่มีความเมตตาและเอาใจใส่ความรู้สึกของหลาน ๆ อยู่เสมอ ไชยามูที่มีความใจเย็น คอยไกล่เกลี่ยไม่ให้เด็ก ๆ ทะเลาะกัน คอยหยอกล้อเป็นเพื่อนเล่นกับพวกเขา และอบรมสั่งสอนให้พวกเขา มีความรู้พอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ รวมทั้งโนบูโยะที่มีความเห็นอกเห็นใจ ใส่ใจความรู้สึกและความเป็นอยู่ของเด็ก ๆ เป็นอย่างดี

หากจะมีสิ่งหนึ่งที่พวกเขาดีอกว่าครอบครัวทางสายเลือดของพวกเขาเด็ก ๆ ก็คงเป็นการประกอบอาชีพและสถานะทางการเงินที่เข้าขั้นวิกฤตินั่นเอง เนื่องจากคุณย่าตั๋งสุเอะยังชีพอยู่ด้วยเงินบำนาญจากรัฐของสามีที่เสียชีวิตไปแล้วเงินจุนเจืออีกเล็กน้อยที่ครอบครัวใหม่ของสามีคอยช่วยเหลือ ฝ่ายไชยามูก็เป็นกรรมกรที่ได้ค่าแรงน้อยและเป็นงานเสี่ยงอันตราย ส่วนโนบูโยะก็ทำงานในกิจการร้านซักรีดที่ไม่มีเงินมากพอจะจ่ายค่าแรงแก่ลูกจ้าง

ได้ครบทุกคน และถึงแม้ว่าหากจะช่วยหาเงินด้วยการทำงานในสถานบันเทิงอีกแรง แต่โดยภาพรวมแล้วรายได้ของครอบครัวนี้ก็ยังไม่เพียงพอต่อการจุนเจือสมาชิกทุกคนอยู่ดี สุดท้ายสภาวะนี้ก็เป็นการบีบบังคับให้พวกเขาต้องลักขโมยโดยทางอ้อมในที่สุด

โดยปัญหาในประเด็นดังกล่าวนี้ มีต้นตอมาจากสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่น ที่ภาพยนตร์สื่อให้เห็นว่ามีการพัฒนา ชับเคลื่อนและเติบโตได้ด้วยการกดขี่แรงงาน ทั้งในด้านของค่าแรง ชั่วโมงการทำงานและสวัสดิการ ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชากรชนชั้นแรงงาน ทว่าพวกเขาเหล่านั้นก็สามารถทำอะไรได้มากไปว่าอดทนและดิ้นรนพยายามเอาชีวิตรอดตามมีตามเกิดกันไป จนกลายมาเป็นที่มาของการรวมตัวกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวนี้ขึ้น เนื่องจากแต่ละคนมีทั้งปัญหาชีวิตส่วนตัวของตัวเองและปัญหาทางการเงิน แต่เมื่ออยู่รวมกันพวกเขาก็สามารถแบ่งเบาและช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้อยู่รอดต่อไปในสภาวะที่ยากลำบากเช่นนี้ได้

และด้วยความที่อาศัยอยู่ภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตนี้เอง จึงส่งผลให้เด็ก ๆ ที่เข้ามาเป็นสมาชิกของครอบครัวนี้ต้องปากกัดตีนถีบไปด้วย สมาชิกทุกคนต่างก็ต้องช่วยกันหารายได้เพื่อมาจุนเจือครอบครัว แม้แต่โชตะเองที่โตพอจะรับรู้สถานะทางการเงินของครอบครัวได้แล้ว แต่ยังไม่โตพอที่จะออกไปทำงานได้ก็ยังคงหาวิธีทางช่วยเหลือครอบครัวด้วยวิธีอื่น ซึ่งนั่นก็คือการลักขโมยตามรอยโอซามุนั่นเอง ซึ่งถึงแม้จะรู้ดีว่าการลักขโมยเป็นเรื่องผิดกฎหมาย พวกเขาก็ต้องยอมทำเพื่อไม่ให้ครอบครัวตกอยู่ในสภาวะที่ยากลำบากยิ่งกว่าที่เป็นอยู่มากไปกว่าเดิม

ซึ่งปัญหานี้เป็นเรื่องที่ครอบครัวนี้ไม่สามารถหาทางแก้ไขด้วยตัวเองได้ หากแต่เป็นรัฐที่ต้องยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ โดยการปรับปรุงระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหม่ และแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในชนชั้นแรงงานให้มีความเหมาะสมมากขึ้น เมื่อระบบเศรษฐกิจเกิดความสมดุลมากขึ้น ครอบครัวในเรื่องนี้อาจมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและไม่ต้องทำการลักขโมยเช่นนี้ก็เป็นได้ และด้วยพื้นฐานที่คนในครอบครัวมีจิตใจดีและเห็นความสำคัญของสมาชิกทุกคนในครอบครัวเป็นทุนเดิมอยู่ด้วยแล้ว หากพวกเขามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ก็มีความเป็นไปได้ที่พวกเขาจะกลายเป็นสถาบันครอบครัวแห่งหนึ่งที่มีความพร้อมต่อการทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูและผลิตประชากรที่มีคุณภาพออกสู่สังคมได้ดีกว่าครอบครัวทางสายเลือดของพวกเขาเองก็เป็นได้

ทว่าการกระทำที่ถูกรมองว่าเป็นการช่วยเหลือจากรัฐบาลนั้น อาจไม่ได้นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ประชาชนในสังคมปรารถนาเสมอไป แม้ว่ากระบวนการช่วยเหลือนั้นจะส่งเสริมให้ประชาชนผู้ถูกช่วยเหลือมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นก็ตาม เนื่องจากแท้จริงแล้วกลไกการช่วยเหลือต่าง ๆ ในสังคมนั้นไม่ได้ถูกสร้างขึ้นด้วยการอิงความต้องการของประชาชนเป็นหลัก หากแต่ถูกสร้างขึ้นและดำเนินไปตามความต้องการของรัฐในการที่พยายามจะเข้ามาแทรกแซงรวมทั้งจัดระบบระเบียบภายในสังคมเพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมต่างหาก

3.6 บทบาทของรัฐต่อครอบครัวในสังคมสมัยใหม่

ธเนศ วงศ์ยานนาวา ได้กล่าวถึงรัฐสมัยใหม่เอาไว้ในบทนำของหนังสือเรื่องครอบครัวจินตกรรม ความว่า รัฐสมัยใหม่คือรัฐที่ระดมใช้ทรัพยากรหรือทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้เป็นประโยชน์กับตัวเองให้ได้มากที่สุด โดยให้ความสำคัญเหตุผลสมผลกับมวลสมาชิกว่าเป็นการกระทำไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ไม่ว่าทรัพยากรนั้นจะเป็นใครหรืออะไรก็ตาม เพราะรัฐเป็นองค์การทางการเมืองที่อยู่เหนือระบอบการปกครอง ที่ไม่ว่าจะเป็นระบอบการปกครองแบบใดหรือนำการปกครองโดยใคร รัฐก็ยังคงต้องรักษาบทบาทและปกป้องการดำรงอยู่ของตัวรัฐไว้เหมือนเดิม

จากการศึกษางานดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าแม้รัฐของแต่ละประเทศจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันเพียงใด สิ่งหนึ่งที่เป็นรัฐมีส่วนร่วมกันอยู่เสมอคือความต้องการในการจัดระเบียบที่ทางให้กับสิ่งต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้ง่ายต่อการปกครอง โดยรัฐจะกระทำกรณนั้นได้ก็ต่อเมื่อมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ว่านั้นอย่างลึกซึ้งเสียก่อน จึงจะสามารถหาวิถีทางในการควบคุมและจัดที่ทางให้สิ่งเหล่านั้นอยู่อย่างเป็นระเบียบได้ ซึ่งครอบครัวที่เปรียบเสมือนรากฐานสำคัญในสังคมก็จัดเป็นหน่วยสถาบันหนึ่งที่ต้องได้รับการจัดระเบียบด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้รัฐจึงเริ่มหากลไกในการเข้าไปแทรกแซงกิจกรรมทางสังคมเพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลในครอบครัว โดยบทบาทของรัฐที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์เรื่องนี้มีส่วนคล้ายคลึงกับเทคนิคการปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งเรียกว่า ‘การสอดส่องดูแล’

ในหนังสือเรื่องครอบครัวจินตกรรมที่ธเนศ วงศ์ยานนาวาร่วมเขียนกับผู้เขียนท่านอื่น ๆ นั้นได้มีการอ้างถึงแนวคิดเทคนิคการปกครองของมิเชล ฟูโกต์เอาไว้ในหลายส่วน โดยหนึ่งในแนวคิดที่ถูกกล่าวถึงก็คือ ‘แนวคิดเทคนิคการปกครองแบบสอดส่องดูแล (Police)’ โดยฟูโกต์ได้กล่าวถึงแนวคิดนี้ในการบรรยายประจำปี 1977-1978 ที่ชื่อ “Security, Territory, Population” ความว่า ต้นกำเนิดของแนวคิดนี้เกิดขึ้นในยุโรปตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 15 และ 16 จากนั้นก็ได้รับการพัฒนาเรื่อยมา ซึ่งในช่วงแรกนั้นมันมีความหมายคือรูปแบบของชุมชนที่ถูกควบคุมโดยผู้มีอำนาจทางสาธารณะ และชุดของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับชุมชนภายใต้อำนาจของผู้มีอำนาจทางสาธารณะ

โดยกิจกรรมที่ Police มุ่งให้ความสนใจคือประเด็นเรื่องศีลธรรม มีการให้ความสำคัญในหลาย ๆ เรื่อง ตั้งแต่ความสงบ กิจกรรมการกุศล ความจงรักภักดี ความขยัน ความร่วมมือกัน ความซื่อสัตย์ และการดูแลผู้คนให้มีชีวิตที่ดี เมื่อผู้คนในสังคมมีคุณสมบัติเช่นนี้การจัดการกิจการของประเทศก็จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันรัฐก็ต้องคอยจัดการสิ่งทีถือว่าเป็นแง่ลบของสังคมไปพร้อมกันด้วย อันได้แก่คนยากจน หญิงหม้าย เด็กกำพร้า คนชรา รวมไปถึงคนว่างงาน ตามมาด้วยการจัดการปัญหาสุขอนามัยและอุบัติเหตุต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของรัฐ

หากมองในแง่มุมมองของประชาชนที่ได้รับสวัสดิการจากรัฐ เทคนิคการปกครองแบบสอดส่องดูแลที่ว่านี้ก็ น่าจะมีประโยชน์มากกว่าโทษเนื่องจากทำให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ทว่าเบื้องหลังของฉาคนหน้าที่สวยงามนั้นคือการที่อำนาจรัฐสามารถขยายตัวออกไปสู่พื้นที่ส่วนตัวของประชาชน เช่น พื้นที่ของครอบครัว และควบคุมความเป็นไปของประชาชนจากภายในได้ เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของประชาชนแต่ละคนด้วย

การสำรวจสำมะโนครัว ร่วมกับการใช้นามสกุลและบัตรประชาชน ทำให้รัฐมีข้อมูลจำนวนประชากร การเกิด การตายและระบุอัตลักษณ์ของแต่ละคนได้อย่างแน่นอน ส่งผลให้ประชาชนกลายเป็นหน่วยหนึ่งในรัฐที่สามารถควบคุมและตรวจสอบได้

อีกทั้งรัฐยังมีการให้ความสำคัญกับเด็กในฐานะอนาคตของชาติและทรัพยากรที่มีคุณค่า ความมุ่งหวังที่จะพัฒนาศักยภาพของเด็กให้เติบโตขึ้นมาเป็นประชากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการร่วมพัฒนาประเทศจึงก่อให้เกิดกลไกต่าง ๆ ที่รัฐจะใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมดูแลเด็กขึ้น เช่น การศึกษาภาคบังคับและการสอดส่องดูแลทางการแพทย์ เมื่อเด็กกลายเป็นเป้าหมายของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็ก พ่อแม่และรัฐจึงผูกมัดเข้าด้วยกัน นำไปสู่การสร้างข้อจำกัดนานาขึ้นในครอบครัว การสอดส่องรุกล้ำเข้ามาของรัฐจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

พ่อแม่ถูกคาดหวังให้ดูแลพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก ประกอบกับส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษภาคบังคับซึ่งจะนำเด็กไปสู่การพัฒนาความรู้ ความสามารถและการหล่อหลอมปลูกฝังให้พร้อมรับการปกครองของรัฐต่อไป หากผู้ปกครองในครอบครัวใดให้การดูแลบุตรหลานตามที่รัฐคาดหวังไว้ไม่ได้ก็就会被ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากคนในสังคม หรือในกรณีที่ร้ายแรงยิ่งกว่านั้นอาจมีความผิดในด้านกฎหมายได้ หากเกิดเหตุดังกล่าวขึ้นรัฐก็จะเข้ามาจัดการความวุ่นวายต่าง ๆ ในเข้าที่เป็นระบบระเบียบอีกครั้งผ่านการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ตำรวจหรือนักสังคมสงเคราะห์

ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ช่วงท้ายของภาพยนตร์เรื่อง *Shoplifters* ที่เมื่อโชตะถูกจับและสังคมรับรู้ถึงการมีตัวตนอยู่ของครอบครัวนี้เข้า หน่วยงานของรัฐก็เข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวนี้เสียใหม่ สอดคล้องกับ ‘แนวคิดเทคนิคการปกครองแบบสอดส่องดูแล (Police)’ ที่ครอบครัวของตัวละครหลักในเรื่องซึ่งประกอบไปด้วยคนยากจน เด็กกำพร้าและคนชรา ถูกมองว่าเข้าข่ายเป็นแง่ลบของสังคมที่รัฐต้องเข้ามาจัดการ เนื่องจากรัฐมองว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นจุดกำเนิดของอาชญากรรมและปัญหาต่าง ๆ ในสังคมที่ไม่อาจปล่อยไว้ได้

บทสรุปของภาพยนตร์เรื่อง *Shoplifters* จึงจบลงที่การสลายตัวของครอบครัว ซึ่งถูกตัดสินและจัดระเบียบโดยรัฐว่าสิ่งใดควรถูกวางไว้ตำแหน่งใดในสังคม โศกามูจึงต้องเช่าห้องพักเล็ก ๆ อยู่เพียงลำพัง โนบูโยะต้องถูกจำคุกเนื่องจากมีความผิดตามกฎหมาย ยูริถูกส่งกลับไปอยู่กับครอบครัวทางสายเลือด โชตะถูกส่งไปอยู่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ ส่วนอากินั้นก็ต้องใช้ชีวิตตามลำพังต่อไป

สิ่งเหล่านี้ถูกดำเนินการโดยอ้างว่าทำไปเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของพวกเขา โดยเฉพาะกับพวกเด็ก ๆ ทว่าแท้จริงแล้วก็แอบแฝงไปด้วยความต้องการของรัฐในการจัดประชากรซึ่งถือเป็นทรัพยากรของประเทศให้อยู่เป็นระเบียบและอยู่ในพื้นที่ที่รัฐควบคุมได้ง่ายอีกด้วย ตรงกับเนื้อความในหนังสือครอบครัวจิตรกรรมตอนหนึ่งที่กล่าวว่า “Police มีเป้าหมายอยู่ที่ความรู้เกี่ยวกับปัจเจกชนแต่ละคนในสังคม ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้อำนาจรัฐสามารถขยายตัวออกไปได้และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับอำนาจรัฐ...ภายใต้กรอบความคิดที่เน้นเรื่องการจัดระเบียบแบบนี้ จึงไม่ต้องการให้มีอะไรที่ดำรงอยู่หรือดำเนินไปได้อย่างเสรีโดยปราศจากการจัดระเบียบ” (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2561)

บทที่ 4

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ภาพยนตร์เรื่อง Shoplifters แสดงให้เห็นถึงสถานภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวหนึ่ง ซึ่งดำรงอยู่ภายใต้สังคมรูปแบบหนึ่งและถูกตัดสิน วิพากษ์วิจารณ์ด้วยบรรทัดฐานของสังคมนั้น โดยประเด็นหลักที่ภาพยนตร์เรื่องนี้ต้องการนำเสนอคือประเด็นด้านความสัมพันธ์ทางครอบครัว ซึ่งตั้งแต่ต้นจนจบ ภาพยนตร์พยายามนำเสนอให้เห็นความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจและสายใยระหว่างตัวละครหลักภายในครอบครัวที่มีร่วมกันทั้งหมด ท่ามกลางสถานภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ภายใต้บริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่บีบบังคับไม่ให้ชนชั้นกรรมาชีพสามารถพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้มากนัก ทว่าภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว เหล่าสมาชิกภายในครอบครัวก็ยังคงไว้ซึ่งความรักและความสุขระหว่างกันและกันได้

ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ทำการวิพากษ์แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวที่นิยามโดยสังคมและรัฐ โดยชี้ให้เห็นว่ารัฐและบุคคลภายนอกที่ไม่ได้มีโอกาสรับรู้ถึงความสัมพันธ์และความคิดของตัวละครหลักในภาพยนตร์เหล่านั้น ตัดสินครอบครัวนี้จากข้อมูลอันผิวเผินที่มีอยู่ นั่นก็คือ การที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้อ้างถึงสถานะความเป็นครอบครัวที่ไม่มีใครมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดร่วมกัน การรับเด็กที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติมาเลี้ยงโดยปราศจากความยินยอมของครอบครัวผู้ให้กำเนิด การที่เยาวชนภายในครอบครัวไม่ได้เข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐาน การประพฤติเป็นแบบอย่าง และสั่งสอนให้เยาวชนในครอบครัวทำผิดกฎหมายด้วยการขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นและสินค้าตามร้านค้า

ดังจะเห็นว่า การอ้างความเป็นครอบครัวของเหล่าตัวละครหลักในเรื่องนี้ไม่ได้รับการยอมรับในฐานะความเป็นครอบครัวจากผู้คนในสังคมและรัฐ พร้อมทั้งถูกรัฐเข้าควบคุม แทรกแซงและจัดระเบียบความเป็นอยู่ในทันที โดยได้นำนิยามความเป็นครอบครัวและความเป็นพ่อแม่ ซึ่งกำหนดขึ้นโดยรัฐและมีสถานะเป็นบรรทัดฐานหนึ่งของสังคม มาใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างถึงความชอบธรรมในการจัดการดังกล่าว โดยไม่ได้มีการพิจารณาถึงไปถึงรากฐานของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวนี้ พร้อมทั้งลดคุณค่าความรักความผูกพันที่พวกเขาพร้อมสร้างด้วยกันมาว่าเป็นเพียงสิ่งหลอกลวงอีกด้วย

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตและมีความเห็นว่า การเข้าแทรกแซงของรัฐที่แท้จริงแล้วยึดถือเพียงความต้องการของรัฐในการที่จะเข้ามาควบคุมความเป็นอยู่ของสมาชิกครอบครัวนี้เท่านั้น ไม่ใช่การยึดถือตามผลประโยชน์ของสมาชิกในครอบครัวอย่างที่กล่าวอ้างไปจริง ๆ และเมื่อรัฐหยิบยกประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ทางสายเลือด ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในนิยามความเป็นครอบครัวที่สังคมให้การยอมรับและยึดถือมาโดยตลอด มาเป็นข้อสนับสนุนหลักในการโต้แย้งความเป็นครอบครัวของเหล่าตัวละครหลัก ผู้คนในสังคมจึงให้การยอมรับและสนับสนุนการเข้าแทรกแซงของรัฐอย่างง่ายดาย อีกทั้งเหล่าสมาชิกครอบครัวก็ไม่สามารถโต้แย้งหรือแก้ไขข้อเท็จจริงนี้ได้ รัฐจึงสามารถเข้ามาควบคุมและจัดแจงความเป็นระเบียบเรียบร้อยในครอบครัวนี้ได้ตามต้องการ เมื่อรัฐได้รับความ

เห็นชอบในการจัดการนี้แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงปัญหาเบื้องต้นหรือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวนี้อีก

ทว่าหากเราทบทวนบทนิยามความเป็นครอบครัวและความเป็นพ่อแม่ในมุมมองของสังคมสมัยใหม่ เราจะพบว่าการมีหรือไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดนั้นไม่ใช่สิ่งที่เป็นปัจจัยหลักต่อสถานภาพเหล่านั้นอีกต่อไป เนื่องด้วยสภาพทางสังคมที่มีความหลากหลายมากขึ้น ก่อให้เกิดรูปแบบครอบครัวที่มีความแตกต่างจากความเป็นครอบครัวในอดีตมากขึ้น เช่น ครอบครัวอุปถัมภ์หรือครอบครัวของคู่รักเพศเดียวกัน เป็นต้น โดยถึงแม้จะปราศจากความสัมพันธ์ทางสายเลือด ครอบครัวรูปแบบดังกล่าวหลายครอบครัวก็สามารถอบรม เลี้ยงดู มอบความรักความอบอุ่นและผลิตประชากรที่มีคุณภาพออกสู่สังคมได้เช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ครอบครัวในสังคมสมัยใหม่จึงควรก้าวข้ามข้อจำกัดเรื่องความสัมพันธ์ทางสายเลือดไปและมุ่งความสนใจไปที่การสร้างความรัก ความผูกพันและสัมพันธ์ทางจิตใจเป็นหลักแทน เพราะสิ่งที่สำคัญที่สุดในความสัมพันธ์แบบครอบครัวคือการดูแล ใส่ใจ มอบความรัก ความเข้าใจต่อกันและกัน หากเยาวชนเติบโตมาในครอบครัวที่มีบรรยากาศของความรักและความสุข เยาวชนเหล่านั้นก็จะกลายเป็นคนที่มีพื้นฐานจิตใจที่ดี เมื่อมีพื้นฐานจิตใจดีก็จะสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ กลับกันหากเติบโตมาท่ามกลางครอบครัวที่ปล่อยปละละเลย ไร้ซึ่งความรักความเข้าใจ หรืออาจถึงขั้นมีการใช้ความรุนแรง ในกรณีเช่นนี้ความสัมพันธ์ทางสายเลือดก็ไม่อาจก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาหรือผลประโยชน์อันใดได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). **นิยามและประเภทครอบครัว**. เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม 2563. เข้าถึงได้จาก http://intranet.dop.go.th/intranet_older/fls/fls_uploads/52747/นิยามและประเภทครอบครัว.pdf
- ชนิษฐา ศรีไพบุลย์. (2538). **“ปัญหาจริยธรรมของการรับตั้งครรรภ์.”** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักราชบัณฑิตยสถาน. (2537). **ครอบครัว**. กรุงเทพฯ: กสส. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2542). **นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว**. กรุงเทพฯ: กสส. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- ศิษุ อีน. (2559). **ค่านิยมของชาวเกาหลีใต้**. แปลโดย พรรณีภา ซอง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2559.
- เจมส์ เอ. พาวเวลล์. (2556). **จิตวิทยาครอบครัว**. แปลโดย พรรษรัตน์ พลสุวรรณ. กรุงเทพฯ: บริษัท ไอดี ออล ดิจิตอลพริ้นท์ จำกัด. 2560.
- ดำรงศ ฐานดี. (2555). **คนเกาหลี: มุมมองจากคนภายใน**. เข้าถึงเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก http://www3.ru.ac.th/korea/korean_wave_th/kwave13.doc.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา และคณะ. (2561). **ครอบครัวจิตรกรรม: บทวิพากษ์ว่าด้วยชุมชน การปกครอง และรัฐ**. กรุงเทพฯ: Illuminationeditions.
- ผกามาศ นันทจิรวัดมน. (2554). **“การศึกษาและพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวอย่างประสบความสำเร็จ ด้วยการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน.”** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2534). **จิตวิทยาครอบครัว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2534.
- โพสต์ทูเดย์. (2557). **สังคมกิมจิเปลี่ยนไป! ยอดแต่งงานลดฮวบ**. เข้าถึงเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/world/300865>.
- เพ็ญเสี้ยวทอง. (2553). **พื้นที่ถิ่นแผ่นดินจีน สังคมวิทยาชนบทจีน**. แปลโดย พรชัย ตระกูลวรานนท์. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ภัทรา ส่ง่า. (2547). **สถานภาพครอบครัวศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย.

- ไมเคิล เจ. แซนเดล. (2552). **ความยุติธรรม**. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ไอเพนเวิลด์ส์ พับลิชซิง เฮาส์ จำกัด. 2557.
- ยุพา คลังสุวรรณ. (2539). “แนวคิดระบบครอบครัวของญี่ปุ่น.” **วารสารญี่ปุ่นศึกษา** 13,1 : 48-51.
- วิธรา มีภาษณี. (2563). **สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างไรให้ไม่มีใครเจ็บปวด**. เข้าถึงเมื่อ 8 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก <https://medium.com/@flocklearning>
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). **สังคมวิทยาครอบครัว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำพรรัตน์ พงษ์พรหม. (2558). **ปัญหาการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม**. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม

ภาษาอังกฤษ

- Audi Anderson. (2563). **Blood makes you related, but loyalty makes you family**. Retrieved September 27, 2563, <https://www.puckermob.com/moblog/blood-makes-you-related-but-loyalty-makes-you-family/>
- Cameron Fenton. (2560). “Who counts as a parent for the purposes of filial obligations?” PhD Candidate in Philosophy, Western University.
- Christie – Seely, Janet. (2527). **Working with the family in primary care: a system approach to health and illness**. New York: Praeger
- Jeremy Nobel. (2562). **Finding connection through “Chosen family”**. Retrieved December 29, 2563, https://www.psychologytoday.com/us/blog/being-unlonely/201906/finding-connection-through-chosen-family?fbclid=IwAR0MOzs2-0MPZomtzz6_QbQUkCjeQ_wua_CrliDKhtvJO0KNJEDPjQfpu4Y
- Kim Yeon-ju. (2564). **Gov’t Mulls Broadening Definition of Families**. Retrieved February 9, 2564, http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2021/01/25/2021012501289.html

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาว บุษกร บุรณะไธสง	
วัน/เดือน/ปีเกิด	2 ตุลาคม 2540	
ที่อยู่	1042 ถ.ไชยพร ต.แม่กลอง อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม 75000	
ประวัติการศึกษา		
2564	ปริญญาตรี	อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2559	มัธยมศึกษาตอนปลาย	โรงเรียนศรีธาดาสมุทร
2556	มัธยมศึกษาตอนต้น	โรงเรียนศรีธาดาสมุทร
2553	ประถมศึกษา	โรงเรียนเทศบาลวัดประทุมคณาวาส (นิพัทธ์หรินสูตร)